

De zzp'er bestaat wél

Feiten over zelfstandigen zonder personeel

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Aanleiding	4
Indeling	5
1.1 Eenmanszaak, IB-ondernemer of zelfstandige zonder personeel?	6
1.2 Indeling op basis van klantrelatie	7
1.3 Indeling in startmotieven	9
1.4 Ontwikkelingen	10
1.5 Toenemende behoefte aan autonomie en uitdaging	11
Feiten	15
2.1 Aantal zzp'ers	16
2.2 Type zzp'ers	17
2.3 Geslacht	18
2.4 Leeftijd	19
2.5 Opleidingsniveau	19
2.6 Sectoren	20
2.7 Acquisitie	21
2.8 Tarieven	21
2.9 Inkomen	22
2.10 Belastingen	23
2.11 Buffers, vermogen en armoede	23
2.12 Pensioen	25
2.13 Arbeidsongeschiktheid	26
2.14 Tevredenheid	27
2.15 Autonomie, leermogelijkheden en salaris	28
Conclusie	30
Slotwoord	33
Bronvermelding	34

Voorwoord

Te veel denkbeelden over zzp'ers en hun rol op de arbeidsmarkt zijn niet gebaseerd op feiten, maar op aannames en meningen. Dit heeft invloed op het politiek-maatschappelijke debat over de toekomst van de zzp'er op de arbeidsmarkt. Met dit rapport – dat door onafhankelijk kennisplatform ZIPconomy is opgesteld – zetten we waardevolle feiten, cijfers en inzichten over de zzp'er op een rij. Het doel: de heterogeniteit en diversiteit van de doelgroep in kaart brengen en het publieke debat over de arbeidsmarkt naar een hoger niveau tillen.

Zorg voor kwetsbare zelfstandigen

We beloven u dat heel wat misvattingen over zzp'ers na het lezen van dit rapport verleden tijd zijn. Zo blijkt uit onderzoek dat er zeker kwetsbare zelfstandigen zijn, maar dat hun aantal de afgelopen jaren sterk is afgenomen.

HeadFirst Group staat achter de plannen en ideeën om die groep beter te beschermen tegen bijvoorbeeld de gevolgen van arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. Daarbij benadrukken we dat wet- en regelgeving hiervoor geen negatieve impact mag hebben op de rest van de markt. Maatwerk is essentieel om kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te beschermen en tegelijkertijd innovatie en ondernemerschap te faciliteren.

Koester ondernemerschap

De snelst groeiende groep zzp'ers bestaat uit hoogopgeleide zelfstandig professionals die hun eigen arbeid verkopen aan zakelijke opdrachtgevers, zo leest u in het rapport. Zij worden door opdrachtgevers ingehuurd vanwege hun specialistische kennis en vaardigheden. Deze zzp'ers zijn bewust zelfstandig ondernemer geworden, hebben een sterke onderhandelingspositie en zijn zeer tevreden over hun arbeidsomstandigheden. Dat een groeiende groep werkenden bewust kiest voor de vrijheid en flexibiliteit van het ondernemerschap is een ontwikkeling die we moeten koesteren.

Sociaal basisstelsel voor alle werkenden

Deze ontwikkeling moet wel hand in hand gaan met collectiviteit, sociale zekerheid en moderne solidariteit. Er is een breed vangnet nodig voor alle werkenden, ongeacht hun contract- of rechtsvorm. Deze broodnodige breuk met het huidige systeem creëert zekerheden die meebewegen met de veranderingen die mensen tegenkomen in hun werkend leven.

HeadFirst Group omarmt het idee van een sociaal basisstelsel voor alle werkenden, bijvoorbeeld op het gebied

van arbeidsongeschiktheid, omdat ieder individu volgens ons recht heeft op bescherming en zekerheid. In het rapport leest u dat opvallend veel (60%) hoogopgeleide zzp'ers zo'n initiatief steunen.

Visie en beleid op basis van feiten

Om de arbeidsmarkt goed in te richten en succesvol te laten functioneren, is het belangrijk aandacht te hebben voor de wensen van werkenden en opdrachtgevers. Dat vraagt om maatwerk in wet- en regelgeving, een visie op de arbeidsmarkt en politiek leiderschap om knopen door te hakken. Voor visie en beleid zijn feiten en cijfers nodig, die we met dit rapport aanreiken.

Han Kolff
CEO HeadFirst Group

Aanleiding

Een zeer diverse groep

‘De zzp’er bestaat niet’ is een cliché dat de afgelopen jaren structureel terugkomt in het politiek-maatschappelijk debat over zelfstandigen zonder personeel (zzp’ers). Met de beste bedoelingen. Zo wordt uiting gegeven aan het feit dat die totale groep van meer dan een miljoen werkenden zeer divers is. Zelfstandigen zonder personeel zijn er namelijk in allerlei soorten en maten. Denk aan freelance tekstschrijvers, interim-managers, zorgverleners, taxichauffeurs en pakketbezorgers. Dan zijn er ook nog de bakkers op de hoek, de kunstenaars en de zelfstandig werkende therapeuten.

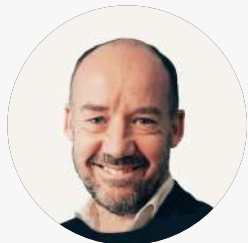
‘De zzp’er bestaat niet’ wordt ook gebruikt om aan te geven dat die heterogeniteit het lastig maakt om gericht beleid te ontwikkelen. Bijvoorbeeld wetgeving om ongewenste situaties in de zzp-markt tegen te gaan. Het gevaar van de stelling dat de zzp’er niet bestaat, is dat nieuwsgierigheid verdwijnt om inzicht te krijgen in die groep. Dat is ongewenst, want zzp’ers bestaan natuurlijk wél. Samen zijn zij een substantieel deel van de Nederlandse beroepsbevolking.

Een rationeel en feitelijk debat

Door zoveel mogelijk feiten bij elkaar te brengen in deze publicatie willen we – als onafhankelijk kennisplatform – drie dingen bereiken: zzp’ers een ‘gezicht’ geven, inzicht verschaffen in die heterogeniteit en bovenal een bijdrage leveren aan een rationeel en feitelijk debat over deze groep werkenden. De politiek-maatschappelijke discussie over zzp’ers wordt volgens ons namelijk nog te vaak gevoerd op basis van emoties en opvattingen in plaats van feiten. We schrikken regelmatig van uitspraken in het debat die (bijna altijd onbewust) gebaseerd zijn op onjuistheden. Dat is leuk voor onze rubriek ‘factchecks’, maar ook pijnlijk.

Tot slot nog een opmerking in alle bescheidenheid. Dit is geenszins een uitputtend of volledig overzicht met alle informatie over zelfstandigen zonder personeel. We hebben de belangrijkste beschikbare gegevens op een rij gezet en antwoord gezocht op prangende vragen, met ruimte voor verdere verdieping. We hopen bovenal dat we op deze manier nog meer nieuwsgierigheid wekken naar de zzp’er. Want die bestaat echt.

Hugo-Jan Ruts & Claartje Vogel (Zipconomy)

Dit rapport bevat een onafhankelijk onderzoek dat is uitgevoerd door Hugo-Jan Ruts, hoofdredacteur van het kennisplatform Zipconomy, en Claartje Vogel, redacteur bij onder andere Zipconomy. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met dr. Sjanne Marie van den Groenendaal, universitair docent aan de Tilburg University. Ruts is hoofdredacteur van het kennisplatform Zipconomy en publiceert veel over trends en innovaties in de wereld van inhuur, bemiddeling van zelfstandig professionals en de samenwerking tussen organisaties en interim-professionals. Claartje Vogel is financieel-economisch journalist en werkt onder andere voor Zipconomy.

Indeling

Wie zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) wilt begrijpen, ontkomt niet aan een categorisering. Dat is ingewikkeld, omdat de eigenzinnige zzp'er zich niet graag in een hokje laat plaatsen. In onderstaand hoofdstuk delen we de totale groep zelfstandig ondernemers op verschillende manieren in. Op die manier krijgen we meer overzicht en inzicht in deze heterogene groep.

In het tweede hoofdstuk gaan we dieper in op de verhouding tussen de verschillende groepen zelfstandigen. Ook kijken we hoe hun samenstelling in de loop der jaren is veranderd. Tot slot zetten we de belangrijkste feiten over zelfstandig ondernemers op een rij.

1.1 Eenmanszaak, IB-ondernemer of zelfstandige zonder personeel?

Als we het hebben over zzp'ers, over wie hebben we het dan precies? 'Zelfstandige zonder personeel' is een bekende term, maar in de praktijk blijkt de betekenis niet voor iedereen duidelijk.

Voorbeeld: toen de Stichting van de Arbeid tot het compromis kwam dat een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering niet voor alle zelfstandigen zou gelden, maar alleen voor zelfstandigen zonder personeel, meldde de Belastingdienst dat dit niet kon. De term 'zelfstandige zonder personeel' bestaat helemaal niet in het systeem van de fiscus.

Fiscaliteit versus arbeidsrecht

Een fiscale afbakening van de groep zelfstandigen zonder personeel is moeilijk. Zo is bijvoorbeeld de zelfstandigenaftrek niet per se voor zzp'ers. Ondernemers voor de inkomstenbelasting (IB-ondernemers) kunnen zelfstandigenaftrek krijgen, maar directeur-groootaandeelhouder (dga's) van een bv niet. Toch heeft het gros van de dga's geen personeel in dienst en is dus ook zzp'er. En ondertussen zijn er veel 'eenmanszaken' mét personeel.

Die fiscale status heeft ook weinig te maken met het arbeidsrecht. Dit zorgt voor problemen, bijvoorbeeld bij de wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (DBA). Het doel van deze wet is schijnzelfstandigheid tegengaan.

Het kabinet probeert sinds de invoering van de wet DBA de vraag te beantwoorden wanneer een werkgever loonheffing moet inhouden bij de werkende. Daarvoor is het niet van belang of iemand IB-ondernemer is: alles hangt af van arbeidsrecht. Dat blijkt ingewikkeld.

De Commissie Regulering van Werk en zelfstandigenorganisaties hebben suggesties voor oplossingen. De Commissie adviseert de arbeidsrechtelijke en fiscale beoordeling beter op elkaar af te stemmen. Zelfstandigenorganisaties willen het begrip 'zelfstandige' wettelijk vastleggen. Tot op heden is daar niets mee gebeurd.

Definitie in de wetenschap

Vrijwel alle onderzoeksinstanties gebruiken de term 'zelfstandige zonder personeel'. Het CBS definieert zelfstandig ondernemers als 'personen (tussen de 15 en 75 jaar) die arbeid verrichten voor eigen rekening of risico, in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer), of als directeur-groootaandeelhouder (dga) met of zonder eigen personeel'. Daaronder vallen zelfstandigen met personeel, meewerkend gezinsleden en zelfstandigen zonder personeel. Om zo goed mogelijk bij voorgaand onderzoek aan te sluiten, doen wij hetzelfde. De rechtsvorm van de onderneming laten we buiten beschouwing.

We maken voornamelijk gebruik van openbare data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS statline) en de Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA). De ZEA is een grootschalig, tweejaarlijks onderzoek van TNO en CBS. In 2021 zijn meer dan 8.000 zelfstandigen ondervraagd.

1.2 Indeling op basis van klantrelatie

Een manier om zelfstandigen zonder personeel te categoriseren, is op basis van hun relatie met klanten. Deze indeling is bovendien relevant in de politieke discussie over wie er als zelfstandig ondernemer ingehuurd mag worden door opdrachtgevers.

Allereerst maakt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) onderscheid tussen zelfstandigen met personeel, zelfstandigen zonder personeel en meewerkende gezinsleden. Die laatste, kleine, groep wordt fiscaal beschouwd als zelfstandige, maar we bespreken deze groep verder niet in deze publicatie. We bekijken vooral de groep zelfstandigen zonder personeel. Op basis van hun relatie met klanten, categoriseren we ze in vier groepen.

Deze specifieke vierdeling is belangrijk voor het debat rondom de flexibilisering van de arbeidsmarkt en de wet DBA. Dankzij deze categorisering wordt duidelijk dat veel zzp'ers weinig met deze discussies te maken hebben. De vraag of een werkgever iemand mag inhuren of in loondienst moet nemen, is vooral relevant bij opdrachten voor langere periodes. Het gaat dan primair om de groep 'zzp eigen arbeid b-to-b met 1 tot 3 opdrachtgevers' (zie figuur 1).

1. Zzp producten

Ten eerste zijn er zzp'ers die producten verkopen. Het CBS noemt hen ook wel 'de klassieke zzp'ers' of 'zzp producten'. Denk aan de eigenaar van een lokale winkel of een webshophouder. Zij hebben niets te maken met discussies over de kwalificatie van arbeidsrelaties en flexibilisering van de arbeidsmarkt. Uit de Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA) 2021 blijkt dat 23,2% van alle

zzp'ers in deze categorie hoort. Hun aandeel in het totaal daalt afgelopen jaren flink: in 2012 verkocht nog 29,5% van de zzp'ers producten, in 2017 was dat 25,2%.

2. Zzp eigen arbeid – particulieren

Het CBS noemt de rest van de zelfstandigen 'zzp eigen arbeid'. Dit zijn zelfstandigen die hun eigen arbeid, kennis en uren verkopen. We kunnen ze indelen in drie groepen. Een eerste deel van deze groep levert (voornamelijk) diensten aan particulieren. Denk bijvoorbeeld aan fysiotherapeuten, belastingadviseurs, loodgieters of de hulp in de huishouding. Meestal werken ze voor meerdere particulieren. Ook deze groep heeft niets te maken met de discussie rondom de wet DBA. Dat zij geen werkgever-werknemerrelatie hebben met hun klanten, is duidelijk.

3. Zzp eigen arbeid – b-to-b met meer dan 3 opdrachtgevers

Het tweede deel van de groep 'zzp eigen arbeid' levert vooral diensten aan bedrijven en organisaties (business-to-business, b-to-b). Er zijn twee soorten 'zzp eigen arbeid – b-to-b': zelfstandigen met veel opdrachtgevers en zzp'ers met een beperkt aantal opdrachtgevers. De groep met veel opdrachtgevers per jaar werkt vaak kort voor één klant. Denk hierbij aan boekhouders, coaches, dagvoorzitters en logo-ontwerpers. Vanwege de korte duur van de opdracht en de meestal ook specialistische aard van de werkzaamheden zal voor veel van deze zelfstandigen ook duidelijk zijn dat zij geen werkgever-werknemerrelatie hebben met hun opdrachtgever. 28,2% van alle zzp'ers valt in 2021 in deze categorie.

Termen: zzp'er, freelancer en meer

Politici, media en wetenschappers gebruiken veelal de term 'zzp'er' als ze het over een diverse groep ondernemers hebben zonder personeel in dienst. Deze ondernemers gebruiken zelf vaak andere termen, zoals freelancer, interim-manager of zelfstandig professional. De herkomst van die begrippen is interessant. De term 'freelancer' stamt uit de ridderroman Ivanhoe uit 1819. De term duikt in 1914 voor het eerst op in een Nederlandse krant. Het Algemeen Handelsblad schrijft 'aldus

biedt een "free lance", een los werkman onder de journalisten, zijn producten, zijn koopwaar aan'. Er werd dus voor het eerst verwezen naar freelancers in de journalistiek, een beroepsgroep waarin nog steeds veel zelfstandigen actief zijn.

In 1930 gebruikte de Haagse Courant voor het eerst de term 'zelfstandigen zonder personeel' voor een groep van 190.000 werkenden die 'met den totalen ondergang' bedreigd werden door de nieuwe Winkelsluitingsweg. Het ging hier over de groep die het CBS 'zzp producten' noemt. Het viel mee met die totale

ondergang: qua omvang is die groep nu nog ongeveer even groot als in 1930.

Begin jaren '90 komt het begrip 'zzp'er' pas echt in het nieuws. Ina Kuiper heeft dan in Harlingen 'De Vrije Arbeider' opgericht om zzp-bouwwerkers te helpen. De Leeuwarder Courant schrijft: "zzp'ers staan als harde werkers bekend. Het is dé oplossing voor vaklieden die het slecht bij een vaste baas kunnen vinden."

De term 'interim-manager' is een Nederlandse uitvinding die voor het eerst genoemd wordt in het Limburgsch

dagblad van 1 augustus 1980. Daarin wordt verwezen naar een 'ad interim-manager' die een opdracht doet bij een hartkliniek. In 1996 staat de term 'interim-professional' voor het eerst in een personeelsadvertentie. Het gaat om hoogopgeleide vakspecialisten die een langere periode werken voor een opdrachtgever. In 2010 introduceerde ZIPconomy de term 'zelfstandig interim-professional' als benaming voor de groep interim professionals die werken als zelfstandige en niet als gedetacheerde.

4. Zzp eigen arbeid – b-to-b met 1 tot 3 opdrachtgevers

Een laatste deel is de groep ‘zzp eigen arbeid’ die voor één tot drie klanten per jaar werkt. Dat zijn dus vaak langer lopende opdrachten. Deze derde subgroep werkt meestal een aaneengesloten periode voor een organisatie en vaak voor relatief veel uren per week. Denk bijvoorbeeld aan interim-managers, interim-IT'ers en timmermannen die fulltime werken aan een groot project voor een aannemer. Zzp'ers met zulke langlopende opdrachten worden ook wel ‘zelfstandig interim professionals’ genoemd.

Overlap in de vierdeling

Zoals gezegd laten zzp'ers zich niet zo makkelijk in hokjes plaatsen. Er is namelijk ook overlap tussen de vier groepen. Zo'n

16% van de groep ‘zzp eigen arbeid’ werkt even vaak voor bedrijven als voor particulieren. Denk aan een bouwvakker die een lange periode via een onderaannemer meebouwt aan een huizenproject en daarnaast klussen uitvoert voor particulieren. Of een tekstschrijver die twee dagen op de redactie van een krant werkt en daarnaast losse schrijfp opdrachten doet voor veel andere opdrachtgevers. Discussies rondom de kwalificatie van arbeidsrelaties kunnen dus ook relevant zijn voor zelfstandigen die meestal in de eerste drie groepen vallen en soms langere opdrachten uitvoeren voor zakelijke klanten.

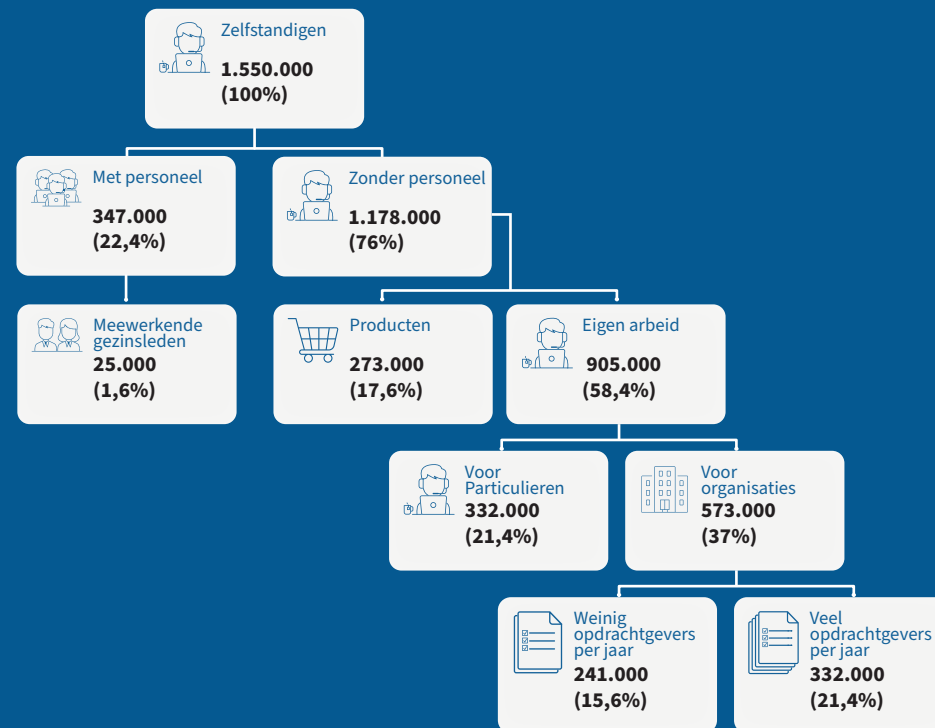
In 2021 valt 20,4% van alle zzp'ers in deze categorie en dat is hoger dan in 2019 (16,7%) en 2017 (15,4%).

Hoogopgeleide zzp'ers in de zakelijke dienstverlening

HR-dienstverlener HeadFirst Group doet regelmatig onderzoek naar hoogopgeleide zzp'ers. Dit weten we over deze groep:

- Ze zijn ouder dan de gemiddelde zzp'er: 74% is tussen de 40 en 59 jaar.
- Het gemiddeld uurtarief van deze groep is 85 euro per uur, aanzienlijk meer dan het totale gemiddelde uurtarief van 60 euro (ZEA).
- Ze zijn hoogopgeleid: 51% volgde een hbo/wo-bachelor opleiding, 31% heeft een wo-masterdiploma.
- Ze zijn al een tijdje bezig als zzp'er: 59% werkt meer dan 10 jaar als zelfstandige.
- Ruim de helft is verzekerd tegen arbeidsongeschiktheid of maakt gebruik van een broodfonds.
- Meer dan 52% van de verzekerden wil het financiële risico op arbeidsongeschiktheid niet zelf dragen, 21% weet dat hij het risico niet kan dragen.
- Zo'n 35% van de onverzekerden denkt dat hij het financiële risico op arbeidsongeschiktheid zelf kan dragen. Zo'n 20% vindt dat de kosten van een AOV of broodfonds niet opwegen tegen de baten.

Figuur 1: Verschillende typen zelfstandigen (met en zonder personeel)

Bron: ZEA 2021 & CBS 2021. Bewerking door ZIPconomy

Verantwoording cijfers

Het CBS maakt onderscheid tussen ‘zzp eigen arbeid’ en ‘zzp producten’. In de Zelfstandige Arbeidsenquête (ZEA) van CBS en TNO staan cijfers over de verdeling tussen ‘zzp eigen arbeid – particulieren’ en ‘zzp eigen arbeid – b-to-b’.

In de enquête stellen TNO en CBS ook de vraag hoeveel opdrachtgevers per jaar iemand heeft. Op ons verzoek heeft TNO een extra uitsplitsing gemaakt op basis van de brondata. Daarmee wordt inzichtelijk hoe groot de groepen ‘zzp eigen arbeid – b-to-b met meer dan 3 opdrachtgevers’ en ‘zzp eigen arbeid – b-to-b met 1 tot 3 opdrachtgevers’ zijn.

1.3 Indeling in startmotieven

Een andere manier om zzp'ers te categoriseren, is hun startmotief. Waarom begint een zzp'er als zelfstandig ondernemer? Uit het promotieonderzoek *Motivational profiles and proactive career behaviors among the solo self-employed* (Van den Groenendaal et al., 2021), blijkt

dat zzp'ers verschillende combinaties van redenen of 'startmotieven' hebben. In dit promotieonderzoek is gebruik gemaakt van de ZEA-cijfers uit 2015. Op basis van analyse herkende Van den Groenendaal zes verschillende motivatieprofielen. Op basis van de ZEA-cijfers uit 2017 identificeerde zij nieuwe ontwikkelingen en ontdekte een extra profiel: de vluchters.

Tabel 1: Ranking van motivatieprofielen

2015	2017	2019
1 Uitdagingzoekers	1 Autonomen	1 Uitdagingzoekers
2 Autonomen	2 Beroepsmatige zzp'ers	2 Autonomen
3 Gedwongen zzp'ers	3 Uitdagingzoekers	3 Rasechte ondernemers
4 Rasechte ondernemers	4 Vluchters	4 vluchters
5 Beroepsmatige zzp'ers	5 Familiebedrijf zzp'ers	5 Beroepsmatige zzp'ers
6 Familiebedrijf zzp'ers	6 Rasechte ondernemers	6 Familiebedrijf zzp'ers
7 --	7 Gedwongen zzp'ers	7 Gedwongen zzp'ers

Bron: ZEA 2015 - 2017 - 2019

De afgelopen jaren zijn de motivaties voor het zelfstandig ondernemerschap veranderd. Dat blijkt als we de ZEA-cijfers uit de periode 2015 tot en met 2019 vergelijken (tabel 1). Recentere analyse was onmogelijk, omdat in de ZEA 2021 niet gevraagd is naar startmotieven. Let wel: de resultaten van 2019 gelden voor zelfstandigen met en zonder personeel, de motieven van 2015 en 2017 gelden specifiek voor zelfstandigen zonder personeel.

Zeven type zzp'ers*

- 1 Autonomen (30%):**
Zelfstandigen zonder personeel die zelf willen bepalen hoeveel en wanneer ze werken. Zij willen werk en privé beter combineren en meer verdienen als zelfstandige.
- 2 Beroepsmatige zzp'ers (17%):**
Beroepsuitoefenaars met een vak dat meestal op zzp-basis wordt uitgeoefend.
- 3 Uitdagingzoekers (14%):**
Types die op zoek zijn naar uitdaging en altijd al als zelfstandige wilden werken.
- 4 Vluchters (13%):**
Voormalige werknemers die niet meer voor een baas willen werken of wegvluchten van een bepaalde werksfeer.
- 5 Familiebedrijf zzp'ers (11%):**
Zelfstandig ondernemers die in een familiebedrijf stappen.
- 6 Rasechte ondernemers (8%):**
Ondernemers die altijd al als zelfstandige wilden werken.
- 7 Gedwongen zzp'ers (7%):**
Mensen die na ontslag, gebrek aan contractverlenging of het niet kunnen vinden van een baan in loondienst als zzp'er zijn begonnen.

* Bovenstaande percentages zijn gebaseerd op de ZEA 2017

1.4 Ontwikkelingen

Uit analyse van de ZEA-enquête 2019 (tabel 2) blijkt dat ondernemers vooral kiezen voor het zzp-schap vanuit innerlijke behoeftes. Denk aan de behoefte aan meer uitdaging, het verlangen om zelf werktijden te bepalen of de wens om ondernemer te worden.

De behoefte aan uitdaging en autonomie blijft populair door de jaren heen. In alle jaren staan startmotieven die te maken hebben met uitdaging en regie over eigen werktijden in de top-3.

Een steeds groter aandeel zzp'ers is bewust zelfstandig ondernemer (groep 1 t/m 6). Op basis van ZEA 2015 stonden de rasechte ondernemers nog op plek 4 (van de 6), twee jaar later stonden ze op plek 6 (van de 7) en in 2019 staan ze in de top-3. Opvallend is ook dat de groep 'gedwongen zzp'ers' volgens de meest recente cijfers onderaan staat, terwijl in 2015 de gedwongen zzp'ers nog op de derde plek stonden.

Welke ontwikkelingen zien we de afgelopen jaren? En hoe verschillen de startmotieven van zzp'ers die eigen arbeid aanbieden van die van zzp'ers die producten verkopen? De startmotieven zijn te verdelen in drie categorieën: intrinsieke behoeftes, externe factoren vanuit werkgever of de arbeidsmarkt en type bedrijf of beroep. Voor zowel 'zzp producten' als 'zzp eigen arbeid' blijken intrinsieke behoeftes een belangrijke rol te spelen in de keuze voor het zzp-schap. De behoefte aan een nieuwe uitdaging blijkt over de jaren heen het meest populair te zijn voor de zzp'ers die eigen arbeid aanbieden: het geldt voor ongeveer 40% van hen.

Zzp'ers in de media

Aan de meest recente Mediafreelancers Monitor (2020) van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) en de Auteursbond deden 380 freelance (foto)journalisten, schrijvers en fotografen mee. Dit weten we over deze professionals:

- Ze werken gemiddeld al 20 jaar als zelfstandige.
- Ze zijn gemiddeld 56 jaar. Die leeftijd is gestegen: in 2019 was de gemiddelde leeftijd 51 jaar.
- Zo'n 22% woont in Amsterdam, 12% in de andere drie grootste steden samen.
- Het zijn iets vaker mannen (60%) dan vrouwen (40%).
- De grootste groep doet in 2020 journalistiek schrijfwerk (62%), gevolgd door schrijfwerk in het algemeen (55%). Fotografie staat op de derde plaats (35%), gevolgd door journalistiek werk online (27%).
- Voor de coronacrisis werkten zij gemiddeld 35-37 uur per week, waarvan zo'n 60% betaald.
- Tijdens coronajaar 2020 is hun aantal betaalde uren met 8% gedaald.
- Het gemiddelde belastbaar inkomen van mediafreelancers was 28.700 euro in 2020. Dat gemiddelde inkomen is flink gedaald ten opzichte van 2019, toen was het nog zo'n 33.000 euro.
- Het inkomen van mediafreelancers komt voor de helft uit (foto)journalistiek werk, schrijfwerk of fotografie in de uitgevers- en mediasector. In 2020 daalde dat aandeel onder de 50%, 5% van hun inkomen komt uit coronamaatregelen zoals Tozo.

1.5 Toenemende behoefte aan autonomie en uitdaging

Zzp'ers die producten verkopen, geven vaker aan dat zij altijd al als zelfstandige wilden werken: 33% van de groep 'zzp producten' versus 28% van de categorie 'zzp eigen arbeid' (2019). Beide types kiezen ook vaker voor ondernemerschap, omdat ze behoefte hebben aan een betere werk-privébalans, meer regie over hun eigen werktijden willen en eigen baas willen zijn. Volgens Van den

Groenendaal is deze toenemende behoefte aan uitdaging en autonomie een boodschap voor werkgevers. Zij voorspelt dat als werkgevers die behoefte aan uitdaging en autonomie verwaarlozen, het aantal individuen dat kiest voor zzp-schap alleen maar zal toenemen.

Ontslag speelt minder vaak een rol

Al met al blijken externe factoren, zoals ontslag bij een werkgever of ontwikkelingen

op de arbeidsmarkt, steeds minder vaak een rol te spelen bij de keuze voor zelfstandig ondernemerschap. Verder is bij zowel 'zzp producten' als 'zzp eigen arbeid' een duidelijke afname in het aantal zzp'ers dat is ingestapt in een familiebedrijf. Bij 'zzp eigen arbeid' geldt dat in 2019 voor 4%, bij 'zzp producten' voor 31%.

Meer beroepsmatige zzp'ers

Er zijn juist meer individuen zzp'er geworden

omdat dit past bij hun beroep. Ook dit geldt voor beide types zzp'ers. Volgens Van den Groenendaal leidt de algemene groei van het aantal zzp'ers in Nederland in diverse beroepen er mogelijk toe dat beroepen in het algemeen vaker als zelfstandige worden uitgevoerd. Voor zo'n 24% van de groep 'zzp eigen arbeid' geldt dat hun beroep meestal wordt uitgeoefend als zelfstandige (2019), onder de groep 'zzp producten' is dit aandeel 17,5%.

Tabel 2: Startmotieven 2019

Startmotief	Zzp product	Zzp eigen arbeid
Ik zocht een nieuwe uitdaging	32,3%	39,4%
Ik wilde zelf bepalen hoeveel en wanneer ik werk	23,3%	38,1%
Ik heb altijd al als zelfstandige willen werken	33,0%	28,0%
Ik wilde niet (meer) voor een baas werken	17,2%	28,7%
Mijn beroep wordt meestal als zelfstandige uitgeoefend	17,5%	24,2%
Ik wilde werk en privé beter kunnen combineren	12,1%	20,5%
Ik kon meer verdienen als zelfstandige	7,6%	18,1%
Ik ben ingestapt in een familiebedrijf	31,0%	4,0%
Ik kon geen geschikte baan vinden als werknemer (in loondienst)	5,3%	10,4%
Ik ben ontslagen of mijn vorige contract is niet verlengd	5,0%	9,7%
In mijn vorige baan was de werksfeer niet goed	4,0%	7,4%
Mijn werkgever wilde dat ik als zelfstandige ging werken	1,1%	2,5%

Bron: ZEA 2019

Zzp'ers in de bouw

Stichting Economisch Instituut voor de Bouw onderzocht zzp'ers in de bouw. Uit het rapport Trends op de bouwmarkt 2020-2024 blijkt het volgende:

- Eind 2018 waren er bijna 130.000 zzp'ers werkzaam in de bouw, nagenoeg een verdubbeling sinds de bankencrisis in 2008.
- In 2008 bestond ongeveer 21% van de totale werkgelegenheid uit zzp'ers, in 2019 is dit aandeel gestegen tot ruim 29%.
- Ook de werkgelegenheid onder werknemers groeide, maar die bleef minder sterk dan de groei onder zzp'ers.
- De meeste zzp'ers die na de bankencrisis zijn gestart waren voorheen werknemer. Hun aandeel in de totale groep starters nam na de crisis af, doordat meer mensen vanuit de WW voor zichzelf begonnen.
- Zo'n 60% heeft een uurtarief van meer dan 40 euro. Zo'n 10% verdient minder dan 35 euro per uur.
- Het gemiddelde jaarinkomen van zzp'ers in de bouw is ruim 41.000 euro bruto.
- Een gemiddelde zzp'er in de bouw bezit ruim 80.000 euro aan vermogen. De verschillen binnen de beroepsgroep zijn groot: 10% heeft een negatief vermogen, nog eens 10% heeft een vermogen tot 8.000 euro. Ruim 40% heeft een totaal vermogen van meer dan een ton.
- De helft van de zzp'ers in de bouw is verzekerd tegen arbeidsongeschiktheid.
- De meest genoemde reden om geen AOV af te sluiten is de hoogte van de premie. Zzp'ers in de bouw met een verhoogd risico op arbeidsongeschiktheid (veelal oudere zzp'ers) geven daarnaast vaak als reden dat zij worden geweigerd door verzekeraars.
- Een derde van alle zzp'ers denkt dat hij inkomstenterugval bij arbeidsongeschiktheid zelf kan opvangen.

Persona's

Meewerkend gezinslid

Sinem

Helpt haar vader met de administratie

Sinem volgt een opleiding tot administratief medewerker. Ze heeft een drukke studie, dus weinig tijd voor een bijbaan. Wel helpt ze haar vader regelmatig met zijn koffiebar. Toen ze structureel de administratie oppakte, liet hij haar registreren als meewerkend gezinslid. Een logische stap, want de koffiebar is een echt familiebedrijf. Simone's opa opende de zaak en haar vader hoopt dat zij op een dag de zaak overneemt.

Dochter,
familiebedrijf,
koffiezaak.

De zelfstandige met personeel (ZMP)

Martijn

Eigenaar van een watersportwinkel

Martijn is een rasechte ondernemer en heeft al tien jaar een goedlopende winkel met watersportartikelen in Friesland. Twee jaar geleden nam hij zijn eerste personeelslid aan, Jan. Jan helpt Martijn in het weekend, en in de zomermaanden als het druk is in de winkel. Tijdens de coronacrisis pakte Martijn het slim aan: hij opende een webshop en verstuurt zijn watersportartikelen nu door heel Nederland.

Rasechte ondernemer,
hulp in de
zomermaanden,
webshop in coronatijd.

**Uitdagingzoeker,
vintagewinkel,
van loondienst naar
ondernemerschap.**

Zzp'er producten

Laura

Eigenaresse van Vintagewebshop

Laura is van huis uit tandartsassistente. Het werk beviel haar niet meer en ze besloot haar droom achterna te jagen: een eigen zaak. Haar startmotief is 'uitdagingzoeker'. Ze begon een eigen webshop met vintage designmeubelen. Sinds kort heeft ze een fysieke winkel in het centrum van Leiden, die ze in haar eentje runt. De coronacrisis was zwaar voor haar, vooral omdat ze miste wat ze het liefst doet: markten afstruinen naar verborgen parels en klanten ontvangen in de winkel. Bovendien miste ze omzet en moest ze een beroep doen op de Tozo-regeling.

Zzp'er diensten aan particulieren

Ron

Yoga-instructeur

Ron geeft yogales en huurt een paar keer per week een ruimte in een yogaclub in Amsterdam. Hij geeft dan groepslessen voor alle niveau's. Hij laat zich ook inhuren voor privélessen bij mensen, soms in de yogaclub en soms bij mensen thuis. Heel af en toe werkt hij voor ondernemers en geeft hij bedrijfsyoga aan het hele team. Liever zou hij een vast inkomen verdienen in dienstverband, maar er zijn nu eenmaal weinig vacatures te vinden. Als zzp'er kan hij het werk doen waar hij het meest plezier aan beleeft. In coronatijd gaf hij online les, maar had toch een flinke terugval in inkomsten en moest zijn spaargeld aanspreken.

**Yogaleraar,
particulieren en b2b,
zzp'er zijn past bij
zijn beroepskeuze.**

Zzp b-to-b, veel korte opdrachten

Bart

Zelfstandig advocaat

Bart is advocaat arbeidsrecht en werkt voor veel verschillende bedrijven. Hij was voorheen vijf jaar in dienst bij een advocatenkantoor, maar de werksfeer beviel hem niet. Hij wilde niet meer voor een baas werken en vluchtte het zzp-schap in. Dat bevalt prima. Hij heeft zijn marketing en administratie uitbesteed, zodat hij zich op zijn dagelijks werk kan richten. Nu heeft hij eenmalige opdrachtgevers, maar ook vaste klanten. Zo zijn er een paar grote bedrijven die hem weten te vinden als ze vragen hebben of hulp nodig hebben bij arbeidsconflicten. Tijdens de crisis had hij nauwelijks verlies van inkomen.

**Advocaat,
korte & lange opdrachten,
werk in loondienst beviel
niet.**

Zzp b-to-b, lange opdrachten

Jolanda

Interim-manager

Jolanda was hoofdredacteur bij een vakblad en heeft veel verstand van de tijdschriftenwereld. Ze is de autonoom: ze wilde meer vrijheid en afwisseling. Ze laat zich nu inhuren als interim-hoofdredacteur. Soms neemt ze taken waar van de hoofdredactie tijdens ziekte of zwangerschapsverlof. Haar favoriete opdrachten zijn die waarbij ze als zelfbenoemd 'bladendokter' veranderingen mag doorvoeren in de organisatie. In het begin van de coronapandemie werden haar opdrachten stopgezet, maar ze had genoeg spaargeld om het eerste half jaar door te komen. Inmiddels is ze weer volop aan het werk.

**Vrijheid en
afwisseling,
ervaren
hoofdredacteur,
interim-manager.**

2.0

Feiten

Nu we weten hoe zelfstandigen zonder personeel in te delen zijn op basis van hun klanten en startmotieven, kunnen we onderzoeken hoe de verhouding tussen die verschillende groepen in de loop der jaren is veranderd. In het tweede hoofdstuk analyseren we de cijfers en ontwikkelingen over zaken zoals demografie, werktevredenheid en financiën. Ook gaan we in op de verschillen tussen sectoren en besteden we aandacht aan het vraagstuk rondom sociale zekerheid. Hiermee geven we een overzichtelijk beeld van de doelgroep, brengen we relevante trends in kaart en zorgen we voor nuance in de discussie over de zzp'er.

2.1 Aantal zzp'ers

De laatste twintig jaar zijn er ontegenzeggelijk veel meer zzp'ers bij gekomen in Nederland. Het totaal aantal zelfstandig ondernemers is sinds 2003 met 56% toegenomen. In dat jaar werden de effecten zichtbaar van het beleid van het kabinet Kok II. Deze regering vond dat Nederland te weinig ondernemers had in verhouding met de rest van de wereld. Daarom verruimde het kabinet de mkb-winstvrijstelling en verdween de verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor

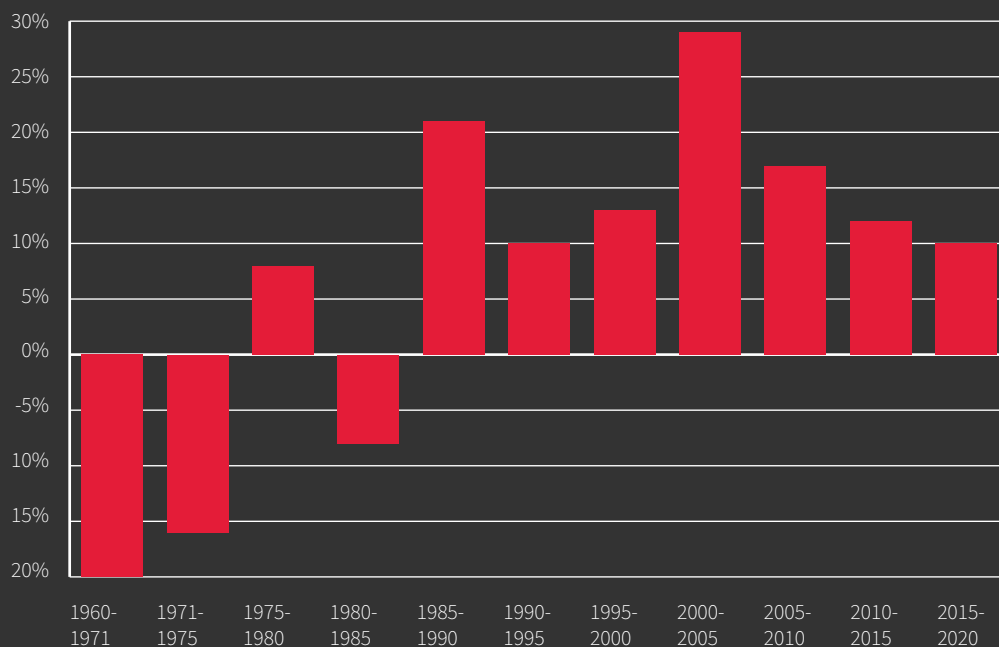
zelfstandigen. Dit stimuleringsbeleid droeg zeker bij aan de groei, maar was niet de enige oorzaak. Om te beginnen kwamen er ook vóór 2003 flink wat ondernemers bij, blijkt uit CBS-cijfers (figuur 2). Die groei begon na een periode van daling. In 1960 waren er 825.000 zelfstandigen (20% van de werkzame beroepsbevolking), tot 1985 kromp het aantal zelfstandigen tot 545.000 (11% beroepsbevolking). Tussen 1985 en 2003 nam het aantal zelfstandigen met 83% toe.

Ontwikkelingen na 2003

In de periode van 17 jaar vóór 2003 was de procentuele groei van het aantal zelfstandigen dus groter dan de 17 jaar ná 2003. De oorzaken waren onder andere economische groei, de verschuiving naar een (gespecialiseerde) diensteneconomie en algemene individualisering. Ook digitalisering zorgde voor meer zelfstandigen, want dat maakte plaats- en tijdonafhankelijk werken mogelijk. In 2003 was 8,1% van de werkzame beroepsbevolking zzp'er, in 2015 was dat

12,3%. Tussen 2015 en 2020 bleef het percentage zzp'ers enigszins stabiel, want de totale werkzame beroepsbevolking groeide toen ook flink (figuur 2). Tijdens de coronacrisis liep het aandeel zzp'ers wat op. In 2020 bleef het aantal zzp'ers namelijk groeien, terwijl het aantal werknemers daalde (tabel 3). Vooral het aantal werkenden met een flexibele arbeidsovereenkomst is tijdens de crisis gedaald.

Figuur 2: Groei en daling van het totaal aantal zelfstandigen

Bron: CBS/Statline

Tabel 3: Groei 'zzp eigen arbeid' in verhouding tot de rest van de werkzame beroepsbevolking

Jaar	Totale werkzame beroepsbevolking	Positie in de werkkring		Percentage van het totaal	
		Werknemer	Zzp eigen arbeid	Werknemer	Zzp eigen arbeid
2012	8.327.000	7.059.000	704.000	84,8%	8,5%
2013	8.273.000	6.961.000	753.000	84,1%	9,1%
2014	8.190.000	6.836.000	772.000	83,5%	9,4%
2015	8.296.000	6.912.000	785.000	83,3%	9,5%
2016	8.386.000	7.000.000	793.000	83,5%	9,5%
2017	8.553.000	7.132.000	829.000	83,4%	9,7%
2018	8.747.000	7.295.000	860.000	83,4%	9,8%
2019	8.941.000	7.470.000	883.000	83,5%	9,9%
2020	8.882.000	7.481.000	929.000	84,2%	10,5%
2021	9.032.000	7.481.000	966.000	82,8%	10,7%

Bron: CBS/StatLine

2.2 Type zzp'ers

Om te achterhalen waar de groei van het aantal zzp'ers vandaan komt, is het van belang om te weten hoe de samenstelling van de verschillende types zzp'ers veranderde. In hoofdstuk 1 hebben we zelfstandigen verdeeld in zes groepen. De aantallen zelfstandigen met personeel en meewerkende gezinsleden zijn sinds 2003 vrijwel stabiel. Vooral het aantal zelfstandigen zonder personeel is dus gestegen.

Grootste groep: zzp eigen arbeid

Er zijn al jaren meer zzp'ers die hun eigen arbeid verkopen dan zelfstandig ondernemers die producten verhandelen. Uit de ZEA's in de periode 2012-2021 blijkt dat het verschil alleen maar toeneemt: afgelopen jaren steeg het percentage 'zzp eigen arbeid' ten opzichte van het percentage 'zzp producten' (tabel 4).

De rest van dit hoofdstuk gaat over de grootste groep: zzp eigen arbeid. Tussen 2017 en 2021 werkte iets meer dan de helft van hen uitsluitend voor organisaties (b-to-b). Zo'n 30% werkte uitsluitend voor particulieren. De overige 20% werkte zowel b-to-b als voor particulieren (tabel 5). Er zijn twee soorten zzp'ers die voor bedrijven en organisaties werken. Ten eerste zzp'ers met veel opdrachtgevers, ten tweede zzp'ers met een beperkt aantal opdrachtgevers (zie hoofdstuk 1). De groep met weinig opdrachtgevers heeft vaak langer lopende opdrachten voor veel uren per week.

Weinig opdrachten, veel uren en lange periode

Zo blijkt uit onderzoek onder interim-managementbureaus (Zipconomy, 2019) dat 87% van de opdrachten voor interim-managers tussen de 8 en 18 maanden duurt. Gezien de complexiteit van de opdrachten werken interim-managers ook meestal (bijna) fulltime en vaak hebben ze tijdens zo'n opdracht geen andere opdrachtgevers. De gemiddelde duur van interim ICT-opdrachten is ruim 18 maanden, blijkt uit data van HeadFirst Group.

De afgelopen vier jaar is het aandeel 'zzp eigen arbeid, b-to-b voor minder dan drie opdrachtgevers' gestegen. Het percentage dat voor meer dan drie opdrachtgevers werkt, daalt juist (figuur 3).

Een mogelijke oorzaak van deze toename is de coronacrisis: langere opdrachten voor meer uur per week geven meer zekerheid. Uit onderzoek van HR-dienstverlener HeadFirst Group en specialist in arbeidsmarktdata Intelligence Group (2021) blijkt dat tijdens de crisis een verschuiving zichtbaar was van uitzenden naar het inhuren van zelfstandigen. Mogelijk komt dat ook door de Wet arbeidsmarkt in balans. Daarnaast groeide het aantal zzp'ers binnen bepaalde beroepsgroepen bovengemiddeld, omdat er tijdens de coronacrisis extra vraag ontstond.

Tabel 4: Verdeling 'zzp product' en 'zzp arbeid'

	2012	2015	2017	2019	2021
ZZP product	29,5%	26,9%	25,2%	23%	23,2%
ZZP eigen arbeid	70,5%	73,1%	74,8%	77%	76,8%

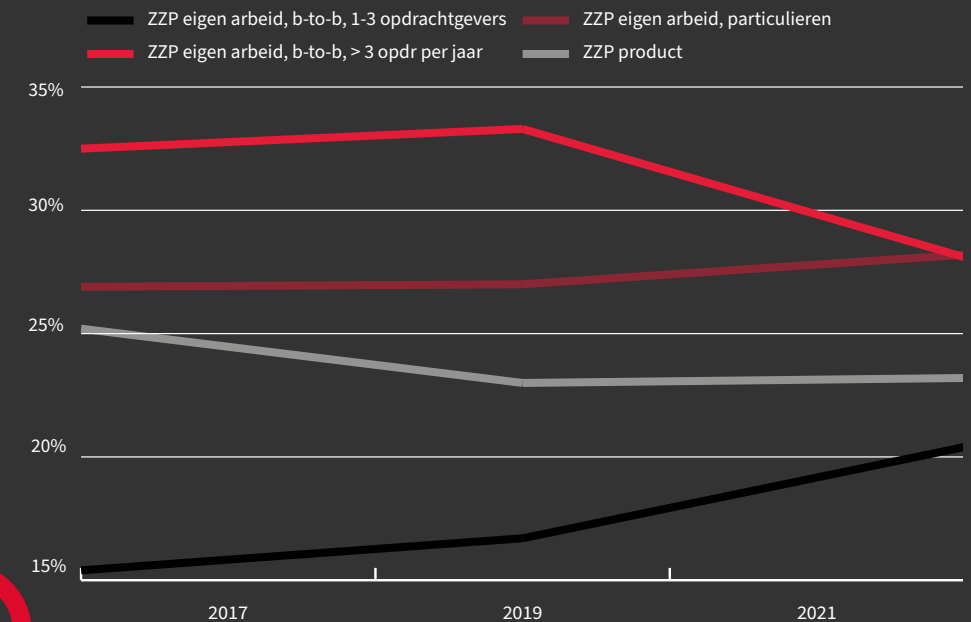
Bron: ZEA 2012 - 2021

Tabel 5: Opdrachtgevers Zzp eigen arbeid

	2017	2019	2021
Bedrijven/ organisaties	52,5%	53,6%	53,2%
Particulieren	29,5%	29%	30,9%
Beide evenveel	18,1%	17,4%	15,9%

Bron: ZEA 2017 - 2021

Figuur 3: Verdeling type Zzp'ers 2017 t/m 2021

Bron: ZEA 2017 - 2021

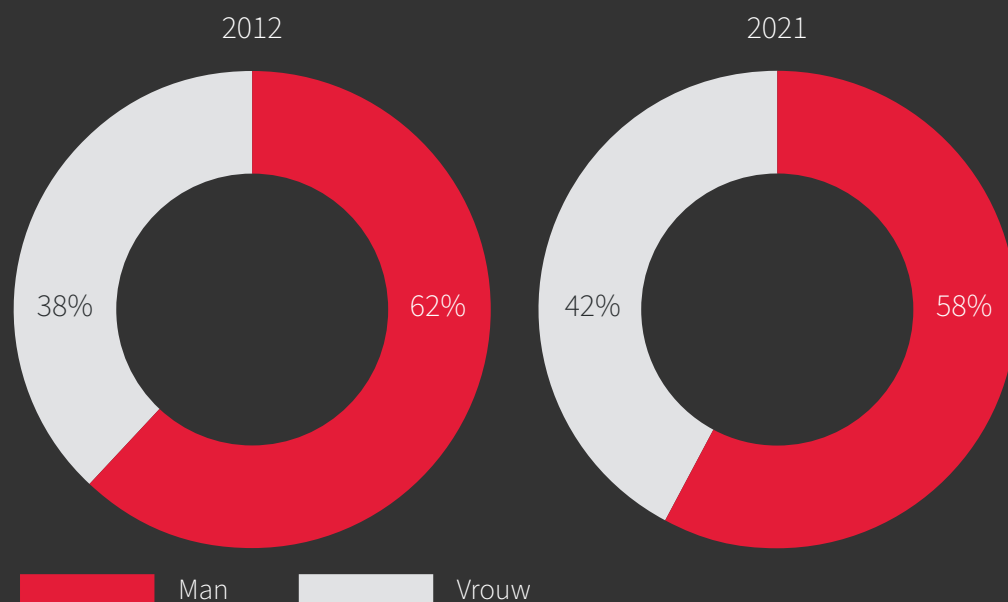
2.3 Geslacht

Het percentage vrouwen dat werkt als zelfstandig ondernemer stijgt, zo is te zien in figuur 4. In 2012 was 38% van 'zzp eigen arbeid' vrouw, in 2021 is dat gestegen naar 42%. Dat betekent ook dat het percentage vrouwen in de groei van het aantal zelfstandigen groter was dan het aandeel mannen (tabel 3).

Overigens is het aandeel vrouwelijke werknemers in dezelfde periode ook gestegen. De man/vrouw-verhouding is bij werkenden in loondienst bijna gelijk verdeeld, al werken mannen vaker fulltime dan vrouwen. Bij zelfstandigen met personeel is 75% man en 25% vrouw.

Figuur 4: Verdeling man/vrouw zzp eigen arbeid

Bron: CBS/StatLine

Zzp'ers in de zorg

Om meer inzicht te krijgen in uitstroom van zorg- en welzijnspersoneel begon RegioPlus in april 2019 een landelijk doorlopend uitstroomonderzoek. In een recente verdieping van dit onderzoek (2021) zijn zzp'ers uitgelicht die als werknemer gewerkt hebben in een cliëntgebonden functie, zoals verzorgende, fysiotherapeut of verpleegkundige. Uit de tussentijdse rapportage blijkt dat:

- Zo'n 56% van de werknemers in de zorg die zzp'er zijn geworden, ouder is dan 40 jaar.
- Vooral ervaren werknemers kiezen voor het zzp-schap: 60% van de zzp'ers heeft meer dan 10 jaar ervaring.
- De belangrijkste reden voor werknemers om voor het zzp-schap te kiezen meer eigen regie is. Daarna volgen betere arbeidsvoorwaarden (salaris) en betere werk-privébalans.
- Een groot deel van de verpleegkundigen (85,5%) na vertrek bij hun werkgever in de zorg en welzijn blijft werken. Slechts een klein percentage doet dat als zzp'er: 2,7% kiest voor zzp-schap. 83,1% gaat weer in loondienst aan de slag in de zorg.

2.4 Leeftijd

De zzp'er eigen arbeid is gemiddeld ouder dan de werknemer:

- bij werknemers is 41% tussen de 45 en 75 jaar oud;
- ruim 17% is tussen de 15 en 25 jaar (figuur 5).

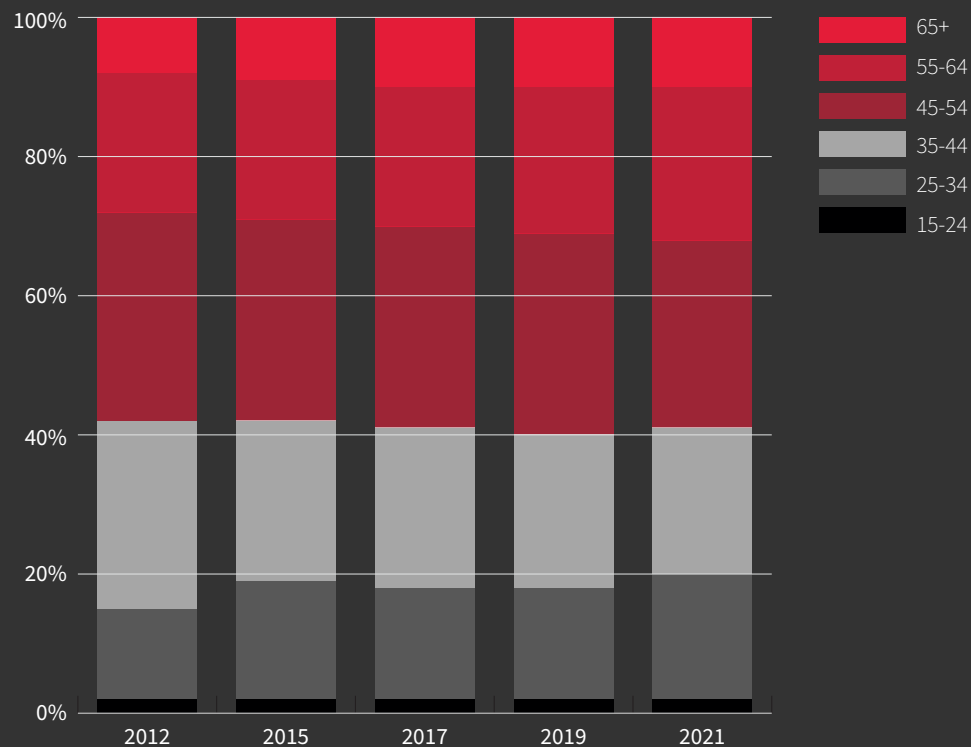
Er zijn gemiddeld meer oudere zzp'ers in 2021 dan negen jaar geleden. De meerderheid van deze zelfstandigen is momenteel tussen de 45 en 75 jaar. Die groei komt deels door de vergrijzing van de bevolking; ook het aantal oudere werknemers neemt toe.

2.5 Opleidingsniveau

Zelfstandigen zonder personeel zijn in 2021 gemiddeld hoger opgeleid, blijkt uit cijfers van het CBS. In 2015 was 19% van de zzp'ers laagopgeleid, in 2021 is dat aandeel gedaald naar 15%. Het aantal hoogopgeleide zzp'ers verdubbelde juist (figuur 6).

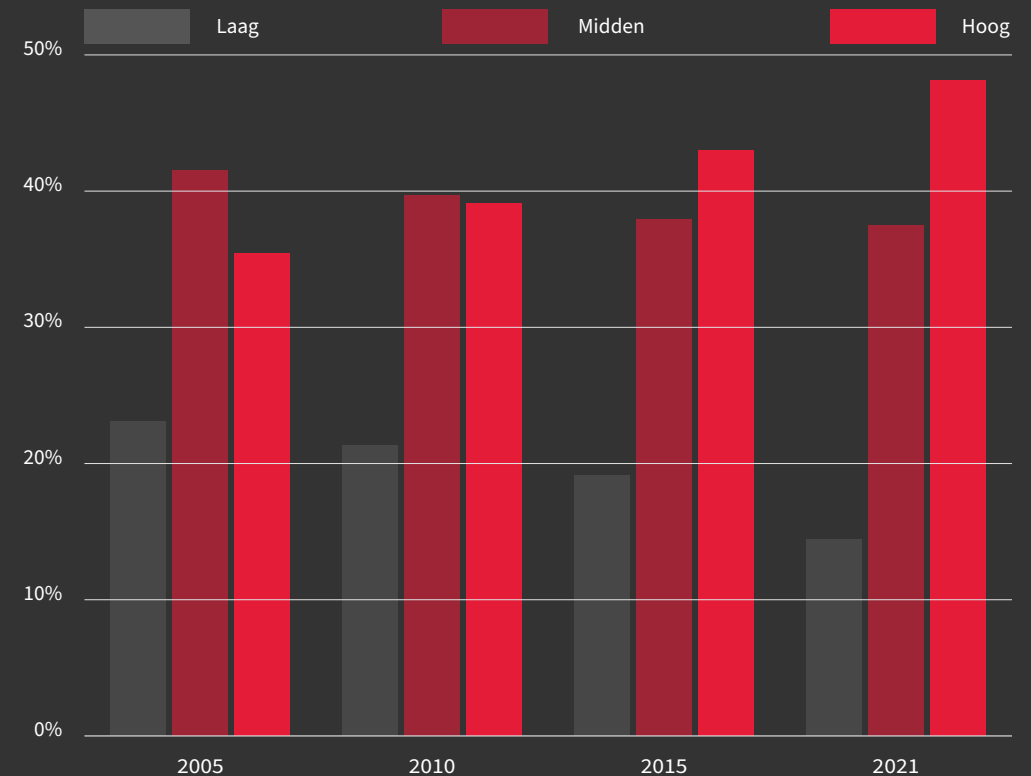
Het absolute aantal laagopgeleide zzp'ers veranderde nauwelijks. De groei van het aantal zzp'ers tussen 2003-2021 komt dus voor het overgrote deel van hoogopgeleide zzp'ers. Zzp'ers zijn gemiddeld hoger opgeleid dan werkenden met een arbeidsovereenkomst. Het gemiddelde opleidingsniveau van werknemers steeg ook, maar minder snel. In 2021 is 36% van de werknemers hoger opgeleid, in 2003 was dat 26%.

Figuur 5: Ontwikkeling leeftijd van zzp eigen arbeid

Bron: ZEA 2021

Figuur 6: Ontwikkeling opleidingsniveau alle zzp'ers van 2005 t/m 2021

Bron: CBS/StatLine

2.6 Sectoren

Een derde van alle zelfstandig ondernemers levert zakelijk diensten, blijkt uit cijfers van het CBS (tabel 6). Het aandeel zzp'ers in de landbouw, handel en vervoer is flink afgenomen in de laatste 12 jaar. Relatief werken juist meer zzp'ers in de zorg, de bouw en de zakelijke dienstverlening. Ook het percentage zzp'ers dat voor de overheid werkt is gestegen.

Het is belangrijk om te weten dat de activiteiten per sector flink uiteenlopen. Zo is de sector 'onderwijs' met 186% de grootste stijger tussen 2007 en 2019, maar

dat betekent niet dat er zoveel meer juffen en meesters als zzp'er voor de basisschoolklas staan. Bijna de helft van de zzp'ers in het onderwijs verzorgde in 2019 namelijk bedrijfsopleidingen of studiebegeleiding. Hun aantal verdrievoudigde. Het aantal zzp'ers dat voor de klas staat in het regulier onderwijs daalde juist.

In de zorg groeide vooral het aantal zzp'ers in de praktijken, thuiszorg en kinderopvang. Op die plekken werken veel meer zzp'ers dan in bijvoorbeeld de verpleeghuizen, ziekenhuizen en GGZ-instellingen.

Platformwerkers

Onderzoeksbureau Motivaction vroeg aan 1271 platformwerkers naar hun motieven en tevredenheid, in opdracht van platformbedrijven Temper, Deliveroo, Uber, Helpling, Roamler en YoungOnes (september 2021). Deze zes platformen werken met zzp'ers, waar een platform als Thuisbezorgd dat juist niet doet. Uit dit onderzoek blijkt dat het profiel van de zzp'ers die veel via die platformen werken, flink afwijkt van andere groepen zelfstandigen:

- Platformwerk – bij deze platformen - blijkt vooral populair bij studenten. Platformwerkers van Temper, YoungOnes en Deliveroo zijn een stuk jonger dan de gemiddelde zzp'er. Het opleidingsniveau van de werkers op deze platformen ligt boven dat die van alle zzp'ers en ver boven werknemers in loondienst.
- Meer dan 50% van deze werkenden geeft aan dat platformwerk een bijverdienste is. Veel respondenten combineren werken via platformen met andere activiteiten. 48% kiest specifiek voor werken via platformen, omdat zij het goed kunnen combineren met een baan, een onderneming of een studie. Zo'n 42% noemt platformwerk een goede aanvulling op andere inkomsten.
- Er zijn flinke verschillen tussen de platformen. Zo verdient meer dan de helft (57%) van alle Uber-chauffeurs zijn hoofdinkomen met platformwerk. Deze platformwerkers zijn gemiddeld ouder dan de rest: een kwart van de Uber-taxichauffeurs is ouder dan 55 jaar, en gemiddeld ook lager opgeleid dat bij de andere platformen.
- Flexwerkers van schoonmaakapp Helpling zijn veel vaker vrouw (79%). Bij taxi-app Uber (5%) en maaltijdbezorgdienst Deliveroo (11%) werken veel minder vrouwen dan mannen.

SBI-code

Voor de cijfers op sectorniveau maakt het CBS gebruik van SBI-codes (Standaard Bedrijfsindeling). Een zzp'er krijgt die code als hij zich inschrijft bij de Kamer van Koophandel. Het is belangrijk om te weten dat die indeling niet altijd past bij de interdisciplinaire werkzaamheden van veel zelfstandigen. Bij veel bij zzp'ers variëren de bedrijfsactiviteiten gedurende het jaar zelfs in vorm en omvang.

Tabel 6: Percentage zzp'ers werkzaam in een bepaalde sector

	2007	2019
Landbouw	12%	7%
Industrie	4%	3%
Bouw	13%	15%
Handel/vervoer	20%	15%
Zakelijke diensten	30%	33%
Overheid/onderwijs*/zorg	12%	16%
Cultuur/recreatie/pers dienstverlening	10%	11%

* Inclusief bedrijfsopleidingen en (sport)onderwijs aan particulieren.
Bron: CBS/StatLine

Tabel 7: Groei van het aantal zzp'ers per bedrijfstak (2007-2019)

	Toename 2007-2019	Aantal in 2019
Gezondheidszorg	212%	51.000
Onderwijs (incl. bedrijfsopleidingen/sport- en cultuuronderwijs)	186%	42.900
IT-dienstverlening	173%	26.500
Design, fotografie, vertaalbureaus	151%	36.200
Schoonmaak, hoveniers e.d. (ook voor particulieren)	138%	17.100
Kunst	122%	40.600
Managementadvies	114%	71.200
Bouw (algemeen + gespecialiseerd)	98%	132.400
Overige persoonlijke dienstverlening	95%	50.000
Vervoer over land	94%	15.900

Bron: CBS

2.7 Acquisitie

De manier waarop zelfstandigen opdrachten werven is vrij traditioneel, blijkt uit de ZEA-enquêtes. De meest gebruikte acquisitiemethodes zijn netwerken, via-via en eerdere en huidige klanten. In de laatste enquête worden deze methodes iets minder vaak genoemd en zeggen zzp'ers juist vaker social media in te zetten. Een kwart van de groep 'zzp eigen arbeid' gebruikt social media als acquisitiekanaal.

Zo'n 6,9% krijgt weleens opdrachten via platformen als Werkspot, Uber, Freelancer.nl of Select. Dit percentage is nauwelijks hoger dan vier jaar geleden.

Van de zzp'ers die gebruik maken van platformen, haalt 22,9% meer dan 60% van zijn omzet via zo'n platform. Zo'n 14% verdient zelfs 90% van zijn inkomen via platformen. Dat betekent dat bijna 20.000 zzp'ers hoofdzakelijk opdrachten krijgen via deze online kanalen. Denk hierbij niet alleen aan taxichauffeurs, maar ook aan IT'ers met hoge tarieven.

2.8 Tarieven

Zelfstandigen die eigen arbeid aanbieden werken het meest 'uurtje-factuurtje'. Bijna 60% werkt met uurtarieven en stuurt facturen voor het aantal gewerkte arbeidsuren. Een kwart van de groep 'zzp eigen arbeid' werkt met een vooraf bepaald totaaltarief. Zo'n 10% werkt op basis van stuksprijzen.

Uit de ZEA 2019 blijkt dat zelfstandigen eigen arbeid een gemiddeld uurtarief hebben van

60,30 euro. Dat is de prijs die ze voor hun diensten vragen, inclusief kosten. SEO Economisch Onderzoek becijferde in het rapport (Karakteristieken en tarieven zzp'ers) de uurtarieven van zzp'ers met zakelijke opdrachtgevers (zowel diensten als producten). Zij kwamen op een gemiddelde uurtarief - na aftrek van niet-arbeidgerelateerde kosten - van 58 euro.

Grote verschillen

Uit dit rapport blijkt dat de verschillen in uurtarief zeer groot zijn. De helft van deze zzp'ers heeft een uurtarief van meer dan 36 euro, de rest zit daaronder. Een kwart van de zzp'ers met zakelijke opdrachtgevers verdient minder dan 21 euro per uur. Een kwart zit boven de 75 euro en 10% houdt zelfs meer dan 125 euro per uur over na aftrek van kosten.

SEO Economisch Onderzoek constateert dat zzp'ers met lagere uurtarieven meestal werken in sectoren waar ook lage uurlonen worden betaald. Zo krijgen post-zzp'ers en koeriers 25 euro per uur, zzp-beveiligers gemiddeld 30 euro per uur en zzp'ers in de gezondheidszorg 33 euro per uur.

De hoogste uurtarieven zijn voor zzp'ers die werken in de financiële sector (105 euro), advies geven over bedrijfsvoering en management (90 euro) en zelfstandigen in de ICT (69 euro).

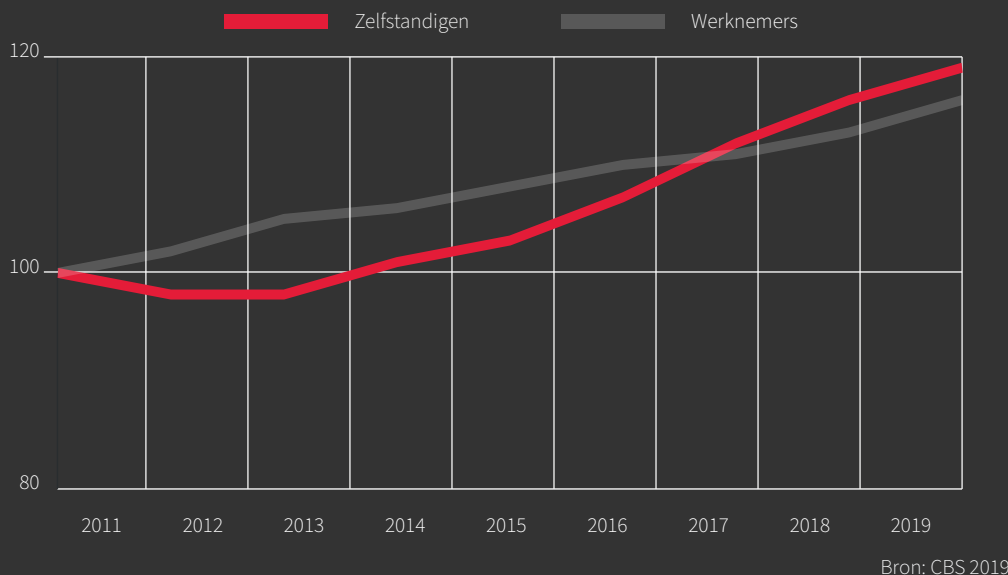
Tabel 8: Acquisitiekkanalen van zzp'ers eigen arbeid (2017 - 2021)

	2017	2019	2021
Via digitale platforms, zoals 'Werkspot', 'Freelancer.nl', of 'Uber'	6,1%	6,9%	6,9%
Via social media, zoals 'Facebook', 'LinkedIn' of 'Twitter'	24,7%	25,9%	26,1%
Via eigen website	37,6%	36,2%	34,3%
Via advertenties op internet of andere media	10,6%	9%	8,8%
Via mijn directe netwerk	78,3%	77,3%	74,8%
Via netwerkbijeenkomsten	9,7%	9,7%	7,6%
Via intermediairs (bijv. detacheringsbureaus)	7,5%	8,4%	8%
Via andere zelfstandigen	41,7%	40,5%	35,9%
Via eerdere of huidige klanten	71,5%	71,5%	67,2%
Kom op andere manier aan opdrachtgevers of klanten	5,7%	5,6%	4,8%

Bron: ZEA

Figuur 8: Ontwikkeling persoonlijk inkomen 2011 - 2019 (2011 = 100)

2.9 Inkomen

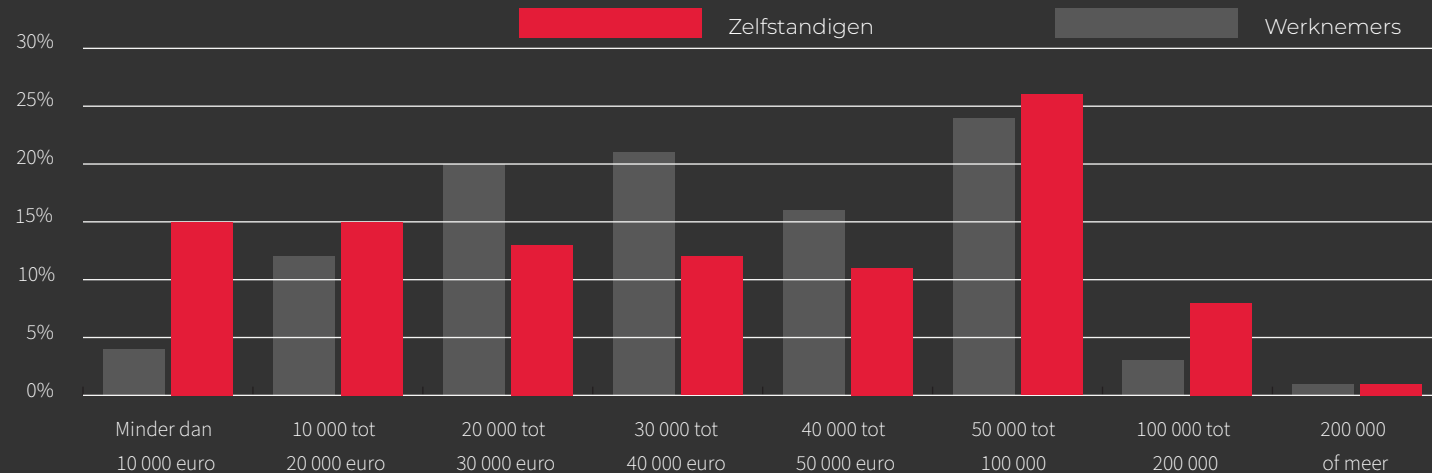
Het gemiddeld persoonlijk inkomen van alle zelfstandig ondernemers was in 2019 44.000 euro. Dat is iets meer dan het inkomen van de gemiddeld werknemer: 43.100 euro. Zo'n 10 jaar geleden was het gemiddeld persoonlijk inkomen van zelfstandigen (38.800 euro) ook al meer dan dat van werknemers (37.200 euro). In de nasleep van de financiële crisis daalde het inkomen van zelfstandigen licht, daarna groeide het weer. Het gemiddeld inkomen van zelfstandigen steeg tussen 2010 en 2019 harder (+18,8%) dan dat van werknemers (+15,9%).

Hoewel de coronacrisis niet alle zelfstandigen even hard raakt, is het waarschijnlijk dat die groei na 2020 afneemt.

Het inkomen verschilt flink per type zelfstandige. Directeuren-grootaandeelhouders (dga's, waaronder zzp'ers met een bv) verdienen het meest, namelijk 71.000 euro gemiddeld per jaar. Van de 218.000 dga's in Nederland heeft zo'n 58% (126.000) geen personeel en is dus zzp'er.

Het gemiddeld inkomen van zelfstandigen met personeel (23% van alle zzp'ers) ligt zo'n 50% hoger dan het persoonlijk inkomen van zelfstandigen zonder personeel. De groep 'zzp eigen arbeid' (77% van alle zzp'ers) verdient gemiddeld duidelijk meer dan 'zzp producten'. Zelfstandigen die eigen arbeid leveren in de financiële dienstverlening, ICT en bedrijfsvoering en management hebben het hoogste inkomen.

Figuur 7: Spreiding persoonlijk inkomen 2019 werknemers - zelfstandigen

In figuur 8 blijkt dat de spreiding van inkomens onder zelfstandigen veel groter is dan bij werknemers. Zelfstandigen zijn zowel oververtegenwoordigd in de lagere inkomensklassen (minder dan 20.000 euro), als in de hogere categorieën (meer dan 50.000 euro).

2.10 Belastingen

Het onderwerp belastingen is een van de meest complexe en beladen onderwerpen in de zzp-discussie. Modelvergelijkingen van het verschil in belastingdruk voor werknemers en zelfstandigen gaan vaak uit van fictieve situaties die fors kunnen afwijken van de praktijk.

Hoe bereken je bijvoorbeeld het ondernemersrisico? Hoe ga je om met het feit dat tarieven van zelfstandigen meestal hoger zijn dan loonkosten van werknemers die vergelijkbaar werk doen? Hoe neem je het privé-voordeel mee dat zelfstandig ondernemers hebben van hun bedrijfskosten?

Speculeren hierover past niet in dit overzicht met feiten. Daarom beperken we ons hier tot observaties over belastingen die relevant zijn in het actuele zzp-debat.

Marktwaarde in vergelijkingen

Wie wil aantonen dat de juridische vorm waarin arbeid wordt verricht impact heeft op belastingdruk, kan beter marktconforme salarissen vergelijken met marktconforme zzp-tarieven. Tot nu toe kregen zzp'ers en werknemers hetzelfde inkomen in vergelijkingen. In de praktijk verdient een zelfstandig IT'er bijvoorbeeld flink meer per uur dan iemand die vergelijkbaar werk in loondienst heeft. Ook dat heeft een aanzienlijk effect op het verschil in belastingdruk.

Zelfstandigenaftrek

Het kabinet Rutte III is begonnen met de beperking van de zelfstandigenaftrek om het fiscale verschil tussen werknemers en zelfstandig ondernemers te verminderen. Welk effect dit heeft en op wie, is nog maar de vraag.

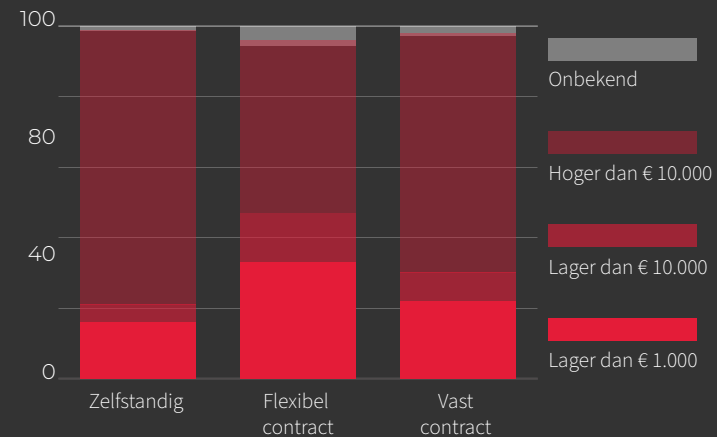
Het is belangrijk om te weten dat ongeveer de helft van alle zelfstandigen zonder personeel geen gebruik maakt van de zelfstandigenaftrek. Zij halen het uren criterium niet, verdienen te weinig of hebben als directeur-grotaandeelhouder dga geen recht op zelfstandigenaftrek. Daarnaast hebben ook zelfstandigen die producten verkopen of voor particulieren werken recht op zelfstandigenaftrek. Ook voor hen is de regeling versobert, terwijl zij niet concurreren met werknemers op de arbeidsmarkt. Tot slot is het van belang te realiseren dat de zelfstandigenaftrek een vast bedrag is. Daardoor heeft de inperking veel meer impact op zelfstandigen met een laag tot modaal inkomen, dan zzp'ers met een hoog inkomen.

2.11 Buffers, vermogen en armoede

Een verstandig zelfstandig ondernemer bouwt zodra hij kan een financiële buffer op. Die heeft hij nodig in periodes met minder opdrachten, bij ziekte en tijdens zijn pensioen. Het is dus niet vreemd dat het eigen vermogen van zelfstandigen hoger is dan dat van werknemers.

Uit het rapport Sociale zekerheid en flexibele arbeidsmarkt (2021) van de Algemene Rekenkamer blijkt dat 78% van de zelfstandigen een financiële buffer

Figuur 9: Financiële buffer per contractvorm

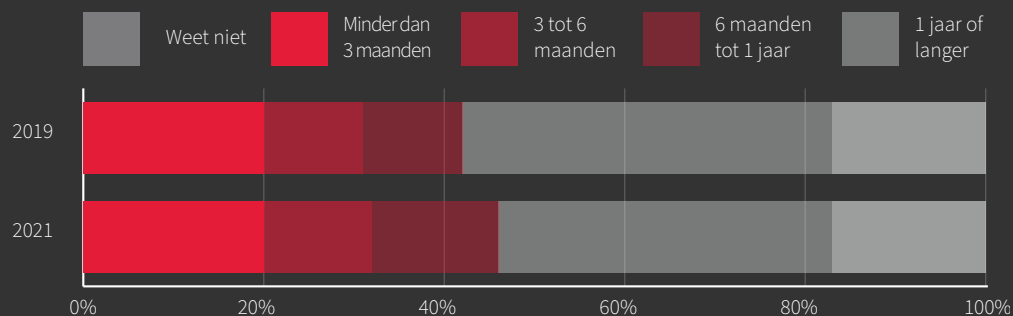
Bron: Algemene Rekenkamer, Sociale Zekerheid en flexibele arbeidsmarkt (2021)

Tabel 9: Vergelijking salaris, inkomen en belasting tussen werknemer en zzp'er

Functie	Maandsalaris werknemer	Uurtarief zzp'er	Netto inkomen per maand		Belasting/ premies / volksverzekeringen per maand	
			Werknemer	Zzp'er	Werknemer	Zzp'er
Kamermeisje/-jongen	€ 1.800	€ 15	€ 1.551	€ 1.537	€ 135	€ 38
Kok (medior)	€ 2.100	€ 25	€ 1.826	€ 2.412	€ 273	€ 213
Timmerman	€ 2.400	€ 35	€ 2.002	€ 2.984	€ 398	€ 700
Verpleegkundige	€ 2.400	€ 40	€ 2.002	€ 3.259	€ 398	€ 942
Journalist (medior)	€ 3.400	€ 35	€ 2.551	€ 2.984	€ 848	€ 700
Communicatieadviseur	€ 3.900	€ 60	€ 2.806	€ 4.344	€ 1.093	€ 1.956
HR adviseur	€ 4.000	€ 70	€ 2.858	€ 4.903	€ 1.141	€ 2.447
Controller/finance	€ 5.700	€ 80	€ 3.724	€ 5.449	€ 1.975	€ 2.951
IT architect	€ 6.000	€ 90	€ 3.857	€ 6.046	€ 2.124	€ 3.404
Senior manager	€ 10.000	€ 125	€ 5.743	€ 8.139	€ 4.256	€ 4.986

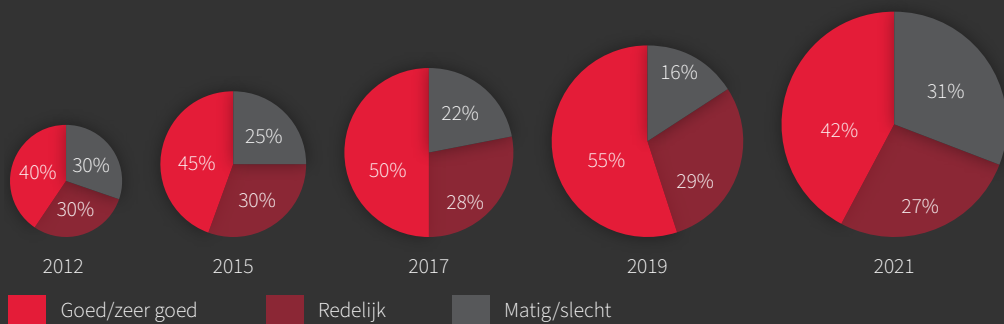
Bron: ZIPconomy

Figuur 10: Inschatting buffer zzp'ers: hoelang denken zij rond te kunnen komen zonder inkomen uit eigen bedrijf?

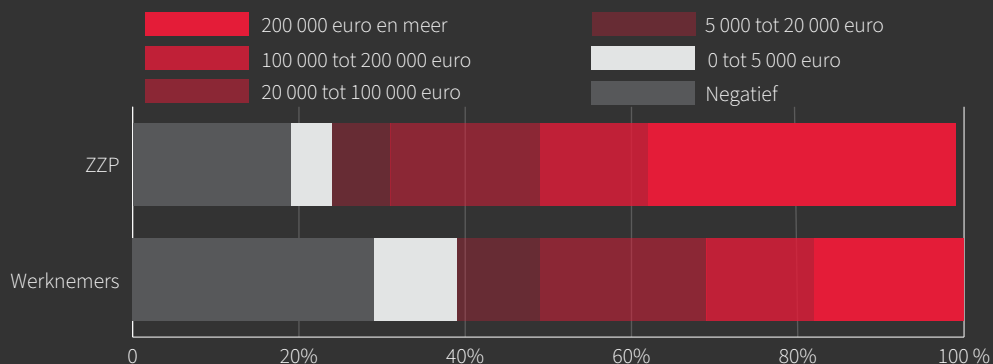
Bron: CBS/TNO op basis van ZEA

Figuur 11: Hoe is op dit moment de financiële status van uw bedrijf?

Bron: ZEA 2012 - 2021

Figuur 12: Zzp'ers en werknemers naar vermogensklasse

Bron: CBS 2016

heeft van meer dan 10.000 euro (figuur 9). Van alle werknemers heeft slechts 68% een dergelijke buffer. Daarbij constateert de Rekenkamer dat het vermogen van werknemers met een vast contract vaker in een eigen woning zit. Dit geld is dus niet vrij beschikbaar.

Zo'n 80% van de zelfstandigen zonder personeel heeft een financiële buffer, waarmee de zelfstandige minstens drie maanden zonder inkomen voorkomt (ZEA). Meer dan de helft van de zzp'ers heeft een buffer van meer dan een jaar. Opvallend genoeg zijn de cijfers uit 2021 bijna hetzelfde als vóór de coronacrisis.

Zzp'er is veerkrachtig

Volgens onderzoek van Panteia (2021) is de financiële veerkracht van zzp'ers in de praktijk groter dan verwacht. Het vermogen om te herstellen van tegenslagen zit namelijk niet alleen in financiële buffers, maar ook in het vermogen om andere inkomensbronnen aan te boren. De voornaamste nieuwe bronnen voor zzp'ers zijn een verhoging van de persoonlijke inkomsten uit loondienst of verhoging van het inkomen van hun partner. De onderzoekers benadrukken wel dat deze aanpassingsstrategie zzp'ers zonder financiële buffers kwetsbaar maakt in tijden van economische krimp.

Bron: Economisch Statistische Berichten januari 2021

Buffer meest afhankelijk van leeftijd

De hoogte van de buffer verschilt weinig tussen 'zzp producten' en 'zzp eigen arbeid', noch tussen mannen en vrouwen. Leeftijd is de grootste bepalende factor. Zzp'ers ouder dan 55 jaar hebben een aanzienlijk grotere buffer. De coronacrisis heeft weinig impact gehad op de financiële buffers van zelfstandigen, maar wel op de financiële situatie van hun bedrijf (figuur 11). In 2012 beoordeelde 30% van de groep 'zzp eigen arbeid' de financiële situatie van zijn onderneming matig of slecht. In 2019 was dat bijna gehalveerd tot 16%. Maar in 2021 gaf 31% weer het oordeel matig of slecht. De financiële buffers van zzp'ers zijn net iets beter dan die van werknemers met een vast contract en een stuk beter dan de buffers van werknemers met een flexibel contract. In het rapport Financiële tegenslagen in de coronacrisis meldt het Nibud dat 75% van de zzp'er een buffer heeft voor langer dan vier maanden. Dat geldt voor 73% van de werknemers in loondienst en voor 65% voor werknemers met een flexibel contract.

Vermogen

Ook de totale vermogenspositie van zzp'ers is beter dan die van werknemers. Voor veel zelfstandigen is vermogen een deel van de pensioenvoorziening, terwijl werknemers hun toekomstig inkomen sparen via een werknemerspensioen. Ook wat betreft buffers en armoede is het zzp-landschap er een van extremen. Er zijn niet alleen meer zelfstandigen dan werknemers met een grote buffer, zzp'ers zijn ook oververtegenwoordigd in de groep 'werkende armen'.

Zeer laag inkomen

Volgens de Algemene Rekenkamer heeft bijna een miljoen werkenden in Nederland een zeer laag inkomen. Hiermee bedoelt de Rekenkamer een bruto maandinkomen beneden bijstandsniveau. Het aantal zelfstandigen in deze groep is iets hoger dan werknemers met een vast contract. Daarbij is het goed om te beseffen dat er veel meer werknemers met een contract zijn dan zzp'ers, dus relatief is het aandeel zzp'ers groot.

Zelfstandigen met een zeer laag inkomen hebben vaak wel een buffer. Bijvoorbeeld

via de partner of rente uit eigen vermogen. Van alle zzp'ers had zo'n 10% in de afgelopen jaren één jaar een besteedbaar inkomen onder bijstandsniveau. Ter vergelijking: bij werknemers ligt dat percentage rond de 2,5%. Het percentage zelfstandigen dat minder dan bijstandsniveau verdient, liep iets op tussen 2011 (10,6%) en 2013 (12,3%). Na 2014 daalde het tot 7,9% in 2018. In 2019 – het meeste recente jaar waarover het CBS cijfers heeft – steeg het weer het naar 8,9%.

Een jaar met een inkomen onder bijstandsniveau is voor de meeste zzp'ers incidenteel. Zij hadden bijvoorbeeld een jaar met weinig opdrachten of veel kosten. Er zijn namelijk een stuk minder zzp'ers met

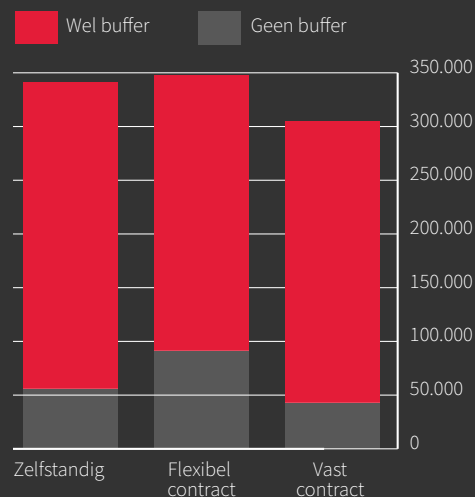
een langdurig laag inkomen. In 2019 had 1,9% van alle zzp'ers vier jaar of langer een inkomen onder bijstandsniveau.

2.12 Pensioen

De zzp'er mag in Nederland zelf zijn of haar aanvullend pensioen regelen en doet dat ook op eigen wijze. Vaak combineert de groep 'zzp eigen arbeid' verschillende manieren om te sparen voor hun oude dag. De groep 'zzp eigen arbeid' heeft in 2021 vaker een pensioenvoorziening dan voorgaande jaren (tabel 11). In 2017 had meer dan een kwart (26,6%) niets geregeld boven op de AOW, in 2021 is dat gedaald naar 17% (ZEA, TNO/CBS).

De meest gebruikte pensioenvoorzieningen in 2021 zijn spaargeld of beleggingen (50,6%), een pensioenfonds via een (oud) werkgever (47,7%) en de waarde van een eigen woning (35,7%). Bijna alle vormen van pensioensparen zijn populairder geworden sinds 2017, behalve sparen via lijfrente, bankspaarregelingen of een oudedagsreserve (FOR). Van de zelfstandigen eigen arbeid zonder pensioenvoorzieningen zegt de helft dat zij het niet kunnen betalen (tabel 12). Zo'n 30% 'is er nog niet aan toegekomen' en 21% vindt pensioen 'nog ver weg'.

Figuur 13: Aantal werkenden met een zeer laag inkomen

Bron: Algemene Rekenkamer, Sociale Zekerheid en flexibele arbeidsmarkt (2021)

Tabel 10: Percentage zzp'ers met jaarinkomen onder bijstandsniveau

Jaar	In één jaar	Gedurende minimaal vier jaar
2014	11%	2,2%
2015	10,5%	2,2%
2016	9,2%	2,1%
2017	8,6%	1,9%
2018	7,9%	1,7%
2019	8,9%	1,9%

Bron: CBS/StatLine

Tabel 11: Welke voorzieningen heeft u voor uw pensioen (zzp eigen arbeid)?

Functie	2017	2019	2021
Een pensioenfonds via mijn werk in loondienst (nu of vroeger)	--	46,9%	47,4%
Een pensioenfonds via mijn werk als zelfstandig ondernemer	--	7,4%	8,8%
Een oudedagsreserve (FOR) / lijfrente / bankspaarregeling	24,6%	24,4%	22,1%
Spaargeld / beleggingen	39,6%	44,2%	50,6%
De waarde van mijn bedrijf is mijn pensioen	7,7%	8,1%	8,2%

Bron: ZEA 2017 - 2019 - 2021

Tabel 12: Redenen waarom zzp'ers eigen arbeid geen pensioenvoorzieningen hebben (meerdere antwoorden mogelijk)

Kan ik niet betalen	53,1%
Ben ik nog niet aan toegekomen	30,2%
Mijn partner heeft een goed pensioen	6,9%
Pensioen is nog ver weg	21,4%
Andere reden	15,9%

Bron: ZEA 2021

2.13 Arbeidsongeschiktheid

In 2021 hebben meer zelfstandig professionals iets geregeld voor het geval ze arbeidsongeschikt raken dan voorgaande jaren (ZEA, TNO/CBS). De afgelopen twee jaar daalde het percentage zzp'ers eigen arbeid dat helemaal niets geregeld heeft van 40,4% naar 37%. Het gaat specifiek om zzp'ers die geen baan hebben naast hun werk als zelfstandige. Wie het zzp- en werknemerschap combineert, is vaak verzekerd via de werkgever.

Het grootste deel van de groep 'zzp eigen arbeid' dat wel iets heeft geregeld, heeft spaargeld of beleggingen. Dit geldt voor zo'n 39% van de zzp'ers in 2021, in 2019

was dit nog 34%. 12% rekt erop dat de waarde van zijn huis voldoende is, twee jaar geleden was dat zo'n 10%. Ruim 6% is aangesloten bij een broodfonds, iets meer dan in 2019. Zo'n 24% heeft een arbeidsongeschiktheidsverzekering (AOV) afgesloten. Ongeveer een half procent meer dan twee jaar geleden.

Kosten en baten

De kosten van een arbeidsongeschiktheidsverzekering zijn de belangrijkste reden om zo'n voorziening achterwege te laten (tabel 14). Uit de ZEA blijkt ook dat 47% van de zzp'ers vindt dat de kosten van een speciale verzekering niet opwegen tegen de baten. 30% kan een AOV naar eigen zeggen niet betalen.

De politiek maakt zich zorgen over het feit dat een groot deel van de zzp'ers geen AOV heeft. Er waren afgelopen kabinetsperiode plannen voor een verplichte AOV voor zzp'ers, maar de uitvoering is complex en daarom uitgesteld. De Sociaal Economische Raad (SER) adviseert (juni 2021) een sociaal vangnet voor zelfstandigen te creëren voor bijzondere en onvoorziene omstandigheden. Diverse andere partijen, waaronder ondernemersorganisatie ONL, vakbond AVW en Vereniging Zelfstandigen Nederland (VZN), pleiten voor een basisvoorziening voor alle werkenden.

HR-dienstverlener HeadFirst Group onderzocht hoe zelfstandig professionals daarover denken. Uit een enquête onder

1700 hoogopgeleide zzp'ers eigen arbeid blijkt dat 60% een sociaal basissysteem voor alle werkenden steunt. Slechts 30% is voor een verplichte AOV voor zzp'ers.

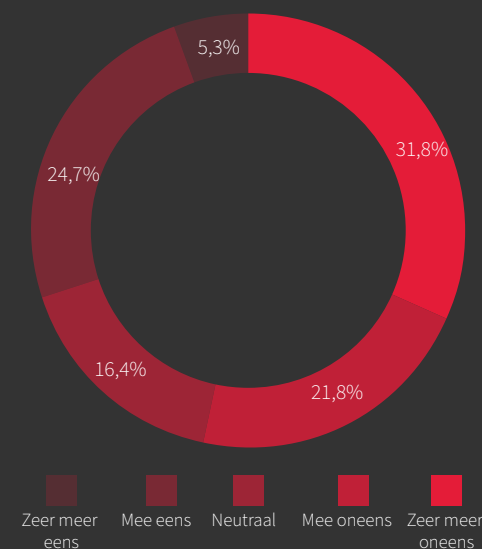
In het rapport 'Keuzes voor sociale zekerheid' van SEO Economisch Onderzoek wordt duidelijk dat het draagvlak voor een AOV voor zzp'ers erg afhangt van de hoogte van de premie en uitkering. Bij een uitkering op het niveau van het minimumloon is de helft van alle zzp'er voorstander, op voorwaarde dat de premie lager is dan 6,5% van het inkomen. Het huidige plan is een premie van 8%.

Tabel 13: Welke voorziening(en) heeft u getroffen voor het geval u arbeidsongeschikt raakt (zzp eigen arbeid)?

	2019	2021
Ik heb een arbeidsongeschiktheidsverzekering	23,6%	23,9%
Verzekering via UWV	2,6%	2,5%
Broodfonds	5,4%	6,2%
Spaargeld/beleggingen	33,8%	38,7%
Waarde bedrijf	3%	2,9%
Waarde huis	10,2%	12,2%
Andere arbeidsongeschiktheidsvoorziening	6,7%	6,6%
Ik heb geen voorziening	40,4%	37%

Bron: ZEA 2019 - 2021

Figuur 14: Het is een goed idee dat zelfstandig professionals zich verplicht moeten verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid

Bron: Onderzoek HeadFirst Group onder hoogopgeleide zelfstandig professionals, 2021

Tabel 14: redenen om af te zien van een arbeidsongeschiktheidsverzekering (zzp eigen arbeid)

De baten wegen niet op tegen de kosten	46,6%
Kan ik niet betalen	32,7%
Het is mij niet duidelijk wanneer de verzekeraar uitkeert	6,9%
Ik vertrouw de keuring van verzekeraars niet	8,1%
Ik word niet geaccepteerd door verzekeraar vanwege leeftijd	5,5%
Ik word niet geaccepteerd door verzekeraar vanwege gezondheid	4,2%
Ik kan het financiële risico zelf dragen	25,9%
Ik kan terugvallen op inkomen partner	20,5%
Ik heb nooit gezondheidsklachten	12,9%
Andere redenen	10,1%

Bron: ZEA 2019 - 2021

2.14 Tevredenheid

Uit de ZEA-enquête blijkt dat de groep 'zzp eigen arbeid' tevreden is met zijn werk. In 2021 is 81% van deze zzp'ers is tevreden of zelfs zeer tevreden (figuur 15). Dat percentage ligt sinds 2012 op hetzelfde niveau. Ondanks de gevolgen van de coronapandemie en bijbehorende overheidsmaatregelen, zijn zzp'ers dus nog net zo tevreden als voor de crisis.

Zzp'ers zijn iets vaker tevreden met hun werk dan werknemers. Uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (TNO/CBS) blijkt

dat 79% van de werknemers in 2020 (zeer) content was met zijn werk. Ook dat is toegenomen sinds 2017, toen 76% (zeer) tevreden was.

Leeftijd en sectoren

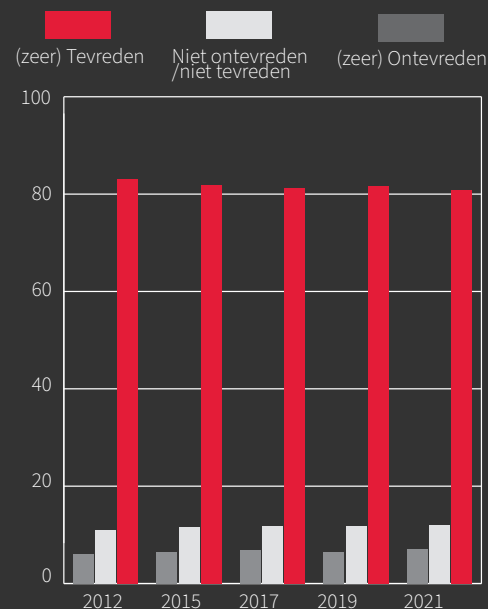
Zzp'ers van 55 jaar of ouder zijn vaker tevreden met zowel hun werk als hun arbeidsomstandigheden dan jonge zzp'ers van 15 tot 35 jaar. Tussen de sectoren is weinig verschil in de tevredenheid met het werk en de arbeidsomstandigheden, alleen in de recreatie zijn zelfstandig ondernemers over beide minder tevreden: respectievelijk 75% en 70%.

Al met al is de groep 'zzp eigen arbeid' tevreden. Ze willen dan ook blijven werken als zelfstandige. Als zij een vaste baan aangeboden krijgen, wil slechts 11% van de zzp'ers liever in loondienst werken (figuur 16). Dit percentage was in 2021 vrijwel even hoog als voor de coronacrisis.

Liever in loondienst

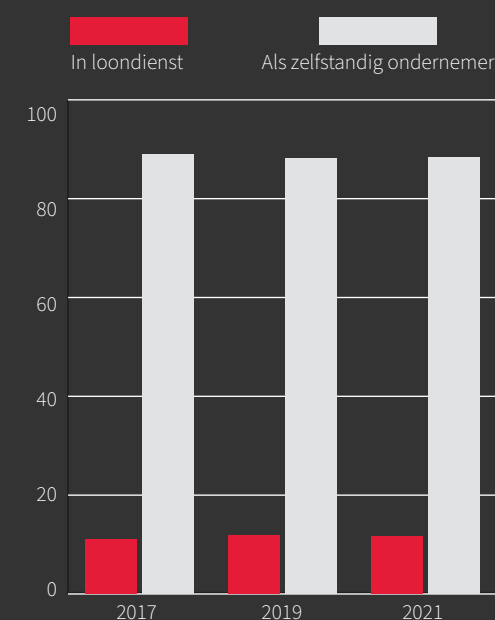
Het deel dat liever in loondienst wil werken, is bij 15- tot 35-jarigen groter dan bij de oudere zzp'ers: 17% versus 10%. In de recreatie (16%) en niet-commerciële dienstverlening (14%) hebben zzp'ers het vaakst een voorkeur voor een baan als

Figuur 15: Tevredenheid zzp eigen arbeid

Bron: ZEA 2012 - 2021

Figuur 16: Als u vrij mocht kiezen, werkt u dan liever in loondienst of als zelfstandig ondernemer (zzp eigen arbeid)?

Bron: ZEA 2017 - 2019 - 2021

Tabel 15: Maakt u zich zorgen over de toekomst van uw bedrijf of onderneming? (zzp eigen arbeid)

	2012	2015	2017	2019	2021
Ja, vaak	10%	9,4%	9,7%	7,6%	10,8%
Ja, soms	46%	41%	40,1%	36,7%	38,6%
Nee	44%	49,6%	50,2%	55,8%	50,6%

Bron: ZEA, 2012 - 2021

werknemer. In de bouw (7%) het minst vaak. Er is ook een verschil tussen mannen en vrouwen. Als ze vrij mochten kiezen, wil 13% van de vrouwen en 9,3% van de mannen liever in loondienst werken.

Zzp'ers maken zich in coronatijd meer zorgen over de toekomst. In 2021 maakte 11% zich regelmatig zorgen over de toekomst van zijn onderneming, in 2019 was dat nog 7,6%.

2.15 Autonomie, leermogelijkheden en salaris

Waarom is de zzp'er tevreden? Uit de publicatie Profiel van flexwerkers in Nederland, 2003-2019 van het CBS blijkt ten eerste dat zzp'ers een hoge mate van autonomie ervaren (figuur 17). Zo'n 87% van de zzp'ers eigen arbeid voelt zich vrij om te bepalen hoe hij zijn werk doet, terwijl slechts 43% van de werknemers in vaste dienst autonomie ervaart.

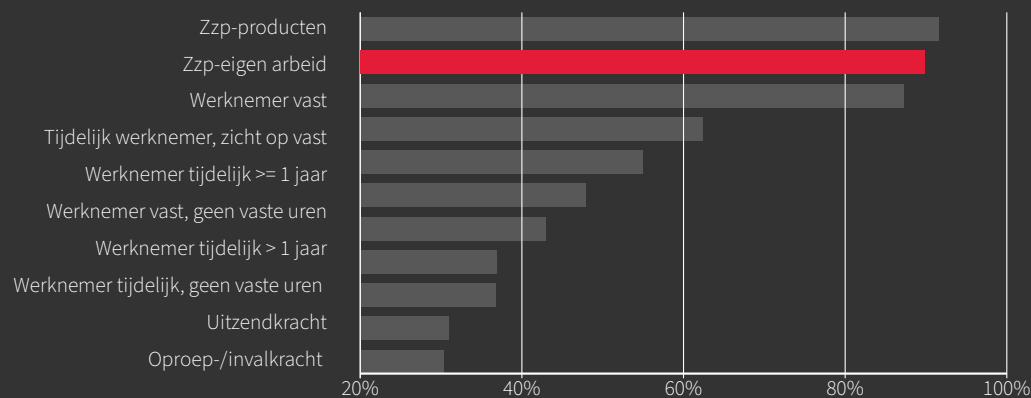
Daarnaast hebben zzp'ers het gevoel dat ze genoeg mogelijkheden hebben om nieuwe dingen te leren (figuur 18). Terwijl één op de acht werknemers ontevreden is over leermogelijkheden, is dat percentage bij 'zzp eigen arbeid' slechts 6,2%.

Daartegenover staat dat zzp'ers vaker onzeker zijn of ze op lange termijn genoeg werk hebben (figuur 19). Zo'n 21% van de zzp'ers eigen arbeid is ontevreden over de

zekerheid van zijn werk, van de werknemers in vaste dienst is dat iets meer dan 15%.

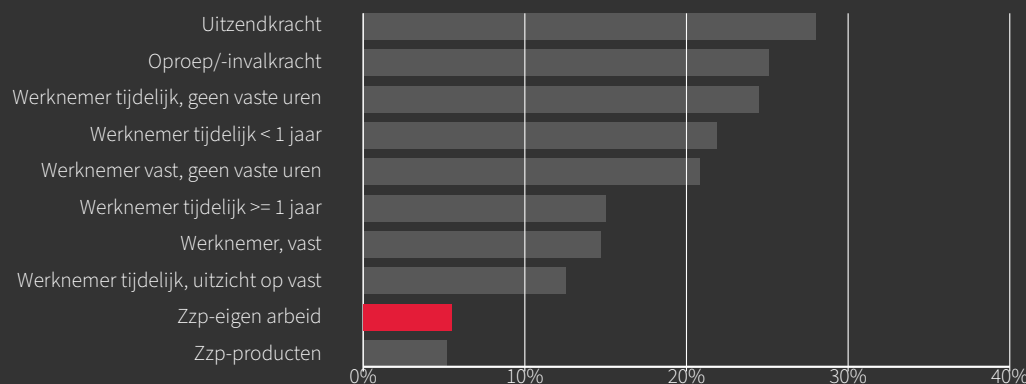
Tot slot zijn zzp'ers eigen arbeid het minst vaak ontevreden over hun inkomen (figuur 20). Zo'n 22% wil wel meer verdienen, een kleiner percentage dan vaste werknemers (26,5%).

Figuur 17: Werkenden met hoge mate van autonomie op het werk

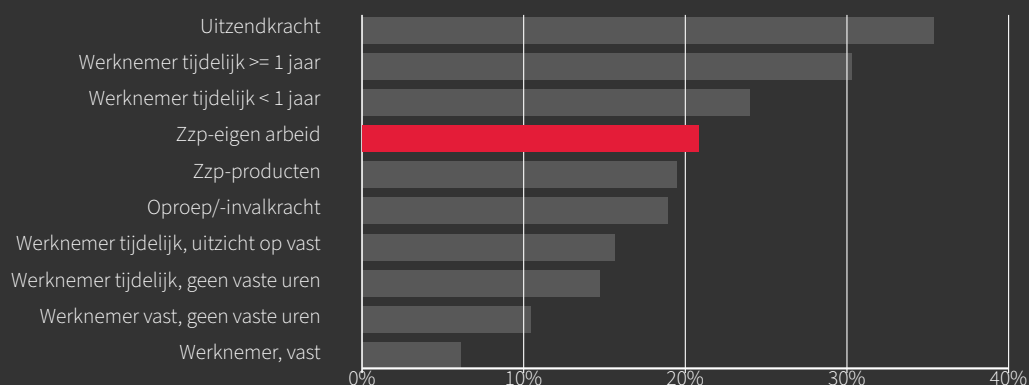
Bron: CBS profiel van flexwerkers in Nederland

Figuur 18: Ontevreden over werk-/opdrachtzekerheid

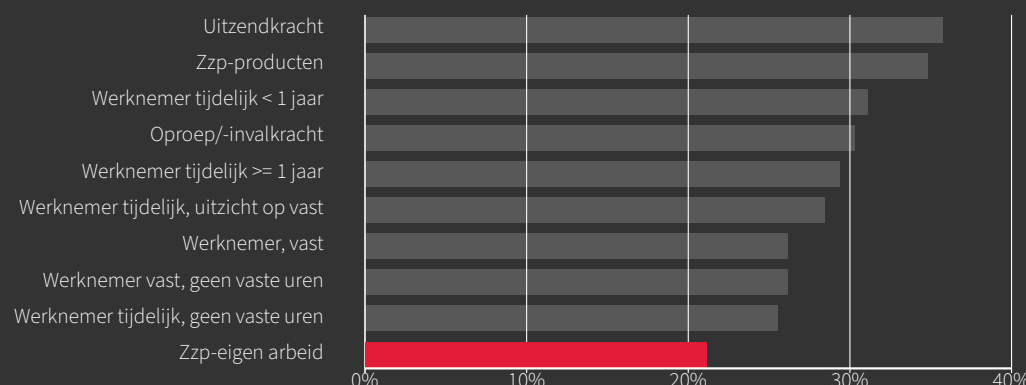
Bron: CBS Profiel van flexwerkers in Nederland

Figuur 19: Ontevredenheid over werk/opdrachtzekerheid per contractvorm

Bron: CBS Profiel van flexwerkers in Nederland

Figuur 20: Ontevredenheid over salaris of inkomen per contractvorm

Bron: CBS Profiel van flexwerkers in Nederland

Het corona-effect

Welk effect heeft de coronacrisis op zelfstandig ondernemers? Uit de ZEA 2021 blijkt dat 50% van 'zzp eigen arbeid' minder vraag had naar hun dienstverlening. Meer dan de helft van die groep (54%) beoordeelde de financiële situatie van de onderneming begin 2021 als matig of slecht. Zo'n 16% noemde de financiële situatie, ondanks de afgenomen vraag, goed tot zeer goed (figuur 21).

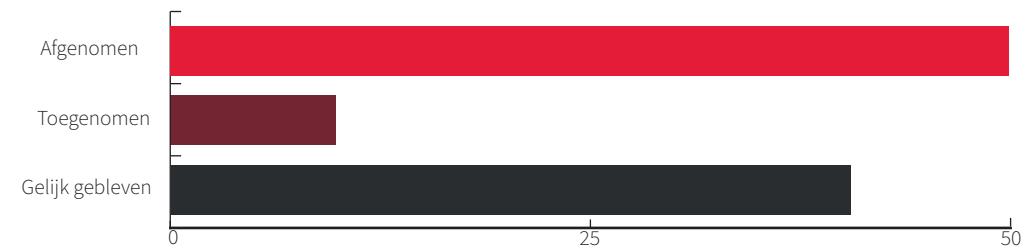
Vier op de tien ondernemers hadden evenveel vraag naar hun diensten als vóór de coronapandemie. Voor één op de tien ondernemers was 2020 juist een goed jaar: er was meer vraag naar hun diensten dan voorheen. Van deze groep beoordeelde 72% de financiële situatie als goed of zeer goed.

Gewerkte uren

Al met al werkten zzp'ers in coronatijd minder uren dan voor de crisis, zo blijft uit CBS-cijfers. In het tweede kwartaal van 2020 daalde het aantal gewerkte uren nog harder dan voor mensen in loondienst. De zzp'er kwam er wel sneller bovenop dan de werknemer: na de grote dip volgde een opvallend fors herstel. Later in het jaar zakte het aantal uren weer wat in (figuur 22).

In het tweede kwartaal van 2021 is het totaal aantal gewerkte uren weer op hetzelfde niveau als begin 2019. Let wel: er zijn ondertussen meer zzp'ers bij gekomen, namelijk 6%. Dat betekent dat de gemiddelde zzp'er minder uren werkt dan voor de crisis.

Figuur 21: Is door corona de vraag naar uw producten of diensten toe- of afgenomen (alle zzp'ers)?

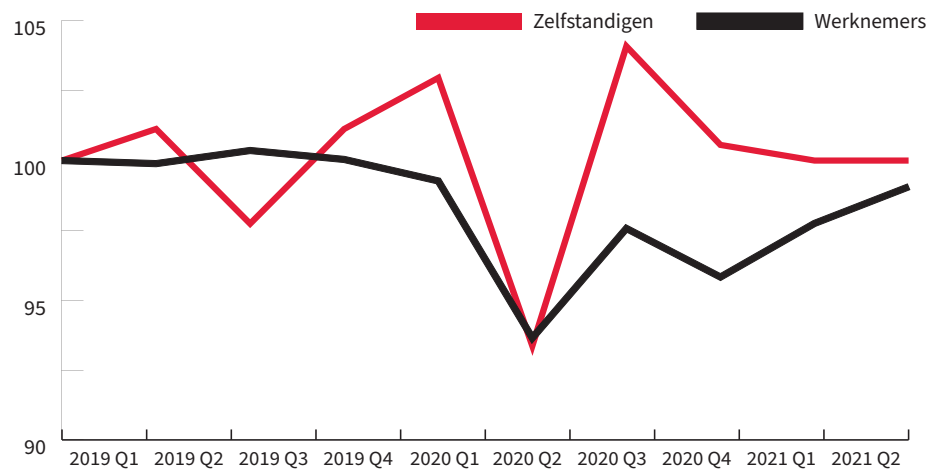

Bron: CBS/StatLine

Andere opvallende cijfers over effect corona op zelfstandigen (ZEA 2021):

- De groep 'zzp eigen arbeid' is nog net zo tevreden over hun werk en arbeidsomstandigheden als voor de crisis.
- Van de zzp'ers wil 11% liever in loondienst werken. Ook dit percentage was vrijwel even hoog als voor de coronapandemie.
- Het percentage 'zzp eigen arbeid' dat zich zorgen maakt over de toekomst van het bedrijf is tussen 2019 en 2021 gestegen van 16 naar 31%
- De cijfers over financiële buffers zijn nauwelijks veranderd. Verschillen tussen beroepen zijn wel groter geworden: wie tijdens de lockdown nauwelijks kon werken, heeft minder reserves dan voorheen.
- In het begin van de coronacrisis hebben 374.000 zelfstandigen gebruik gemaakt van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo). Dat aantal daalde naar 119.000 voor tweede Tozo, mede doordat er vanaf dat moment een inkomenstoets was. In juli 2021 maakten nog 40.000 zelfstandigen gebruik van de vijfde en laatste verlenging van de Tozo. (bron: Kamerbrief ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 20-09-2021).
- Het aandeel 'zzp eigen arbeid' met enkele klanten (drie of minder) is toegenomen. In 2019 had 22% hooguit drie klanten, in 2021 is dat 28%. Iets minder dan de helft van de zzp'ers heeft ten minste tien klanten.
- Het aandeel zzp'ers dat qua omzet afhankelijk is van zijn grootste klant groeide. In 2019 was 21% van de zelfstandigen voor meer dan de helft van hun omzet afhankelijk van de grootste klant, in 2021 steeg dat aandeel naar 26%.
- Meer zzp'ers die hun eigen arbeid verkopen hebben iets geregeld voor het geval ze arbeidsongeschikt raken: van 59,6% in 2019 naar 63% in 2021.
- De groep 'zzp eigen arbeid' heeft in 2021 vaker een pensioenvoorziening. In 2017 had meer dan een kwart niets geregeld, dat is gedaald naar 17%.

Figuur 22: Gewerkte uren alle werknemers/zelfstandigen, index 2019 Q1 = 100

Bron: CBS/StatLine

3

Conclusie

In welke sector werken veel zzp'ers? Zo'n 80% van de Nederlanders denkt vooral aan de bouw, blijkt uit onderzoek van I&O Research in opdracht van vakbond FNV. In werkelijkheid is de sector zakelijke dienstverlening het grootst. Meer dan een kwart van alle zzp'ers werkt in die branche. Slechts 15% werkt in de bouw.

Uit deze studie blijkt dat het beeld dat Nederlanders van zzp'ers hebben, niet bepaald overeenkomt met de feiten. Dat kun je de gemiddelde Nederlander niet erg kwalijk nemen. Hij verkeert in goed gezelschap. Denk aan een staatssecretaris van Financiën die niet wist dat zzp'ers die IB-ondernemer zijn recht hebben op zelfstandigenaftrek, maar zzp'ers met een bv niet. Of een lid van de Commissie Borstlap dat beweert dat 12% van de docenten in het middelbaar onderwijs zzp'er is, terwijl dit percentage veel lager ligt: onder de 3%. Zelfs wetenschappers tellen zomaar alle zzp'ers op bij de potentiële flexibele schil voor werkgevers, terwijl meer dan de helft van deze zzp'ers producten verkoopt, werkt voor particulieren of kortdurende diensten levert.

Gevolgen van verkeerd beeld

Zo zijn er nog veel meer voorbeelden van misverstanden en onzorgvuldigheden in het zzp-debat. Samen dragen ze bij aan een verkeerd beeld, dat uiteindelijk invloed heeft op politieke discussies rondom zelfstandigen. Feiten doen ertoe: die meer dan een 1,1 miljoen hardwerkende zelfstandigen zonder personeel verdienen het dat beleid over hen gebaseerd is op de werkelijkheid. Uit de masterthesis van Sem Overduin (Erasmus Universiteit Rotterdam, 2021) blijkt dat zelfstandig professionals zich niet serieus genomen voelen en weinig vertrouwen hebben in de landelijke politiek en overheidsinstanties. Dit kun je niet los zien van hoe onzorgvuldig beleidsmakers omgaan met feiten.

Essentiële feiten

Met deze publicatie hebben we geprobeerd meer grip te krijgen op de wereld van de zelfstandigen zonder personeel. Het is geen uitputtend naslagwerk, maar een overzicht van beschikbare gegevens die samen antwoord geven op prangende vragen. Om het huidige politieke debat over zelfstandigen zonder personeel goed te voeren, zijn de volgende drie feiten essentieel.

1. Het aantal bewuste, hoogopgeleide zzp'ers eigen arbeid groeit

- Onderscheid maken tussen de verschillende types zzp'ers is van belang. Verkopen ze producten of leveren ze diensten? Zijn hun klanten particulieren of organisaties? Hebben ze veel of weinig opdrachtgevers? Deze indeling maakt duidelijk dat 'het zzp-vraagstuk' meer is dan een discussie over de vraag wanneer een zzp'er verkapt werknemer is.
- In de periode van 17 jaar vóór 2003 –toen onder meer nieuwe fiscale voordelen van kracht werden - was de percentuele groei van het aantal zelfstandigen groter dan in de 17 jaar ná 2003. Interessanter is het te kijken naar de verandering van het profiel van de groep zzp'ers.
- Zzp'ers die eigen arbeid aanbieden zijn bijvoorbeeld gemiddeld ouder, hoger opgeleid en vaker vrouw dan 20 jaar geleden.
- Al met al zijn zelfstandigen zonder personeel die eigen arbeid verkopen gemiddeld hoger opgeleid dan werknemers. Ook zijn zij gemiddeld net iets ouder. Ondanks de toename van het aandeel vrouwen, zijn ze nog steeds vaker man.
- Zelfstandigen hebben zeer diverse motieven om te starten als ondernemer. Uit analyse van Sjanne Marie van den Groenendaal blijkt dat een steeds groter aandeel zzp'ers bewust zzp'er is. Wie de zzp'er indeelt naar startmotieven, ziet dat de groep 'gedwongen zzp'ers' steeds kleiner wordt.
- Ook hun type klanten en dienstverlening zijn veranderd. Afgelopen jaren steeg het percentage 'zzp eigen arbeid' ten opzichte van het percentage 'zzp producten'.

2. Feiten en ontwikkelingen verschillen per sector

- Tussen 2007 en 2019 is het aantal zzp'ers in de zorg, de bouw en de zakelijke dienstverlening gestegen. Ook het percentage zzp'ers dat voor de overheid werkt nam toe.
- In de zorg groeide vooral het aantal zzp'ers in de praktijken, thuiszorg en kinderopvang in diezelfde periode. Op die plekken werken veel meer zzp'ers dan in bijvoorbeeld de verpleeghuizen, ziekenhuizen en GGZ-instellingen.
- De activiteiten die zzp'ers uitvoeren, verschillen ook binnen de sectoren flink. Zo is het aantal zzp'ers in de sector 'onderwijs' fors gestegen, terwijl het aandeel leraren dat als zzp'er voor de basisschoolklas staat daalde. De stijging wordt vooral veroorzaakt door zzp'ers die bedrijfsopleidingen of studiebegeleiding verzorgen. Hun aantal verdrievoudigde.
- In de recreatiebranche en niet-commerciële dienstverlening hebben zzp'ers het vaakst een voorkeur voor een baan in loondienst. Respectievelijk 16% en 14% van de zzp'ers in die sectoren zou een kans op een vaste baan aangrijpen. In de bouw (7%) hebben zelfstandigen juist het minst vaak een voorkeur voor werken in loondienst.

3. Aandacht voor de kwetsbare zzp'er is noodzakelijk

- Met de gemiddelde zzp'er gaat het goed. Een steeds groter aandeel is bewust zzp'er en zelfstandigen zonder personeel zijn gemiddeld tevredener dan andere groepen werkenden. Zzp'ers zijn gelukkig met hun mate van autonomie, leermogelijkheden en inkomsten. De gemiddelde zelfstandige zonder personeel heeft iets meer inkomen en een grotere financiële buffer dan de gemiddelde werknemer.
- Maar gemiddelden vertellen niet het hele verhaal. Het is belangrijk om juist aandacht te hebben voor de negatieve uitersten van de cijfers over tarieven, inkomens, buffers en tevredenheid. De spreiding van welvaart onder zelfstandigen blijkt bijvoorbeeld veel groter dan bij werknemers.
- Zelfstandigen zijn zowel oververtegenwoordigd in de lagere inkomensklassen (minder dan 20.000 euro), als in de hogere categorieën (meer dan 50.000 euro). Volgens de Algemene Rekenkamer heeft bijna een miljoen werkenden in Nederland een zeer laag inkomen. Het aandeel zzp'ers onder die groep is relatief groot.
- Daarbij is het goed om te weten dat zelfstandigen veerkrachtig zijn. Een jaar met een inkomen onder bijstandsniveau is voor de meeste zzp'ers incidenteel. Er zijn namelijk een stuk minder zzp'ers met een langdurig laag inkomen. In 2019 had 1,9% van alle zzp'ers vier jaar of langer een inkomen onder bijstandsniveau.
- Er zijn verschillen tussen jong en oud. Zzp'ers van 55 jaar of ouder zijn vaker tevreden met zowel hun werk als hun arbeidsomstandigheden dan jonge zzp'ers (15 tot 35 jaar). Ook hebben oudere zzp'ers gemiddeld een grotere financiële buffer. Het deel dat liever in loondienst zou willen werken, is bij oudere zzp'ers ook lager dan bij 15- tot 35-jarigen: 10% versus 17%.

4

Slotwoord

De afgelopen jaren is er in politiek Den Haag veel gediscussieerd over de positie van zzp'ers op de arbeidsmarkt. Veel plannen en ideeën met betrekking tot het 'zzp-vraagstuk' zijn om diverse redenen niet van de grond gekomen en bleken in de praktijk moeilijk uitvoerbaar. Om de zoektocht naar werkbare wet- en regelgeving succesvol voort te zetten zijn feiten en cijfers over de doelgroep onmisbaar. Met dit uitgebreide rapport worden de belangrijkste feiten en cijfers aangereikt.

Het was een prettige samenwerking tussen de drie betrokken partijen, wat heeft geresulteerd in een kwalitatief, onafhankelijk en omvangrijk onderzoek van Zipconomy. Het rapport brengt de belangrijkste, beschikbare informatie over zzp'ers bij elkaar en is een must-read voor politici, beleidsmakers en andere betrokkenen die zich bezighouden met de Nederlandse arbeidsmarkt. Samen gaan we komende jaren de arbeidsmarkt van morgen inrichten. Een arbeidsmarkt waar zelfstandig ondernemers de ruimte krijgen om te doen waar zij goed in zijn, ondernemen, maar ook een arbeidsmarkt waar die ruimte gepaard gaat met collectieve sociale zekerheid en bescherming voor ieder individu.

De arbeidsmarkt verandert razendsnel en het is tijd om knopen door te hakken. De informatie in dit rapport biedt daarvoor de ideale basis en is een mooi vertrekpunt. Daarbij is het cruciaal dat we vanaf nu in de politieke discussie en bij het maken van nieuw beleid vooral mét zzp'ers gaan praten en niet enkel over hen. Dit rapport heeft prachtig in kaart gebracht dat de groep zeer divers is, maar dat de zzp'er zeker wel bestaat. Aan die diversiteit in personen, achtergronden en werkzaamheden moet recht worden gedaan.

Hans Biesheuvel

Co - founder ONL voor Ondernemers

Bronvermelding

Indeling

1. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS Statline, 2021). <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/navigatieScherm/thema?themaNr=50790>
2. Economisch Instituut voor de Bouw (2020). Trends op de bouwwereldmarkt 2020-2024. <https://www.eib.nl/pdf/Trends%20op%20de%20bouwwereldmarkt%20%202020-2024.pdf>
3. Mediafreelancers Corona Monitor (2020). <https://www.nvj.nl/nieuws/ruim-helpt-mediafreelancers-kon-amper-tot-niet-rondkomen-2020>
4. Van den Groenendaal et al. (2021). Motivational profiles and proactive career behaviors among the solo self-employed. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CDI-06-2020-0149/full/html>
5. Zelfstandigen Enquête Arbeid (2015). <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2015/29/zelfstandigen-enquete-arbeid--zea-->
6. Zelfstandigen Enquête Arbeid (2017). <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2017/27/zelfstandigen-enquete-arbeid-2017>
7. Zelfstandigen Enquête Arbeid (2019). <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2019/27/zelfstandigen-enquete-arbeid-2019>
8. Zelfstandigen Enquête Arbeid (2021). <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2021/27/zelfstandigen-enquete-arbeid-2021>
12. De Sociaal Economische Raad (2021). Sociaal-economisch beleid 2021-2025. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2021/sociaal-economisch-beleid-2021-2025.pdf>
13. ESB (2021). Financiële veerkracht van zzp'ers groter dan vooraf gedacht. <https://esb.nu/esb/20061635/financiele-veerkracht-zzp-ers-in-praktijk-groter-dan-vooraf-verwacht>
14. HeadFirst Group & Intelligence Group (2021). Talent Monitor. Total Talent Management. <https://headfirst.group/wp-content/uploads/sites/55/2021/07/Talent-Monitor-HeadFirst-Group-Intelligence-Group-Editie-1-Q2-DEF.pdf>
15. Motivaction (2021). Platformwerkers aan het woord n.a.v. SER-voorstel. https://zipconomy.nl/wp-content/uploads/2021/10/Sparkey-Motivaction_Onderzoeksrapportage-Platformwerkers-aan-het-woord-n.a.v.-SER-voorstel.pdf
16. RegioPlus (2021). Landelijk uitstroomonderzoek. <https://regioplus.nl/arbeidsmarktinformatie/landelijk-uitstroomonderzoek/>
17. SEO Economisch Onderzoek (2018). Karakteristieken en tarieven zzp'ers. <https://www.seo.nl/publicaties/karakteristieken-en-tarieven-zzp-ers/>
18. SEO Economisch Onderzoek (2019). Keuzes in sociale zekerheid. <https://www.seo.nl/publicaties/keuzes-in-sociale-zekerheid/>
19. Zipconomy (2019). Interim-managementbureaus in het oog van de storm. https://www.zipconomy.nl/wp-content/uploads/2019/12/Rapport_Interim-managementbureaus_in_het_oog_van_de_storm.pdf

Feiten

9. Algemene Rekenkamer (2020). Sociale zekerheid en flexibele arbeidsmarkt. <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2020/12/9/sociale-zekerheid-en-flexibele-arbeidsmarkt>
10. CBS & TNO (2021). Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2020. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2021/16/nationale-enquete-arbeidsomstandigheden-2020-resultaten>
11. Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). Profiel van flexwerkers. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/profiel-van-flexwerkers-in-nederland-2003-2019>

Conclusie

20. I&O Research (2021). Schijnzelfstandigheid onder zzp'ers. <https://www.fnv.nl/getmedia/a7285d95-7dd0-4c79-9e6c-1ca1e78a48f2/Schijnzelfstandigheid-onder-zzp-ers-I-O-onderzoek-in-opdracht-van-de-FNV-februari-2021.pdf>
21. Overduin (2021). Het politiek vertrouwen van de zelfstandig professional langs de meetlat. <https://thesis.eur.nl/pub/58559>

Over ons

Initiatiefnemers:

HeadFirst Group

HeadFirst Group is een toonaangevende, internationale HR-dienstverlener en het grootste platform voor tijdelijk werk voor professionals in Nederland. De organisatie biedt een diversiteit aan HR-oplossingen: Managed Service Providing, Recruitment Process Outsourcing, intermediaire dienstverlening (matchmaking, contracting) en HR-consultancy. Er werken dagelijks gemiddeld vijftienduizend professionals bij ruim vierhonderd opdrachtgevers in Europa, waarmee HeadFirst Group een jaaromzet realiseert van meer dan 1,5 miljard euro.

ONL voor Ondernemers

ONL voor Ondernemers is dé onafhankelijke ondernemersorganisatie van Nederland en heeft maar één belang: de stem van de ondernemer laten horen. Ondernemers bepalen de onderwerpen op onze agenda en wij ondernemen actie. Wij zijn gevestigd in het Ondernemershuis Nederland in Den Haag. De plek waar de politiek en ondernemers dagelijks bij elkaar komen. Rammelende wetgeving is niet alleen slecht voor ondernemers, maar slecht voor de hele economie. Om die reden is het essentieel dat de stem van de ondernemer gehoord wordt bij het vaststellen van beleid en wetgeving. Het team van ONL maakt zich hier hard voor, door te lobbyen, problemen aan te kaarten en oplossingen voor te leggen op onderwerpen die voor ondernemers van belang zijn.

Onderzoeker:

ZiPconomy

ZiPconomy is een onafhankelijk kennisplatform en community met als doel eigenzinnige meningen over de flexibilisering van organisaties en de markt voor interim professionals bij elkaar te brengen. Dit gebeurt zowel online als offline. Op haar website geeft ZiPconomy externe experts de ruimte voor opiniestukken en kennisartikelen. Daarnaast heeft ZiPconomy een eigen onafhankelijke nieuwsredactie en doet het regelmatig eigen onderzoek.

